

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 1

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

MİLLÎ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK

VE

DEMOKRASİ KOMİSYONU

11'inci Toplantı

18 Eylül 2025 Perşembe

Gündem:

- Güneydoğu Sanayici ve İş İnsanları Derneğinin (GÜNSİAD) Dinlenilmesi
- Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneğinin (DOGÜNKAD) Dinlenilmesi
- Doğu Güneydoğu Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri Federasyonunun (DOGÜNSİFED) Dinlenilmesi
- Anadolu Güvenlik Korucuları ve Şehit Aileleri Konfederasyonunun Dinlenilmesi
- Kadim Aşiretler Federasyonunun Dinlenilmesi
- Mezopotamya Göç İzleme ve Araştırma Derneğinin Dinlenilmesi
- Mezopotamya İslami Araştırmalar Federasyonunun Dinlenilmesi
- İslami Tebliğ Tedris İlim Hareketi Adamları Derneğinin (İTTİHAD) Dinlenilmesi
- Medrese Âlimleri Vakfının (MEDAV) Dinlenilmesi

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 2

MİLLÎ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK VE DEMOKRASİ KOMİSYONU

18 Eylül 2025 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.10

BAŞKAN: Numan KURTULMUŞ

----- 0 -----

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın milletvekilleri, Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonumuzun 11'inci Toplantısını açıyorum.

Toplantı yeter sayımız vardır.

Bugünkü gündemimize göre, özellikle terörün etkilerinden en fazla müteessir olan Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgemizdeki bazı sivil toplum kuruluşlarını ve kanaat önderlerini dinleyeceğiz. İki oturum şeklinde gerçekleştireceğiz. Konuşma süreleri her bir konuşmacımız için yirmişer dakika olacak.

Şimdi, ilk sözü, Güneydoğu Sanayici ve İş İnsanları Derneği (GÜNSİAD) Başkanı Sayın Şahismail Bedirhanoğlu'na veriyorum.

Buyurun Sayın Bedirhanoğlu.

GÜNEYDOĞU SANAYİCİ VE İŞ İNSANLARI DERNEĞİ (GÜNSİAD) BAŞKANI ŞAHİSMAİL BEDİRHANOĞLU - Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonunun saygıdeğer üyeleri -saygıdeğer diyorum, gerçekten çok saygın bir iş yapıyorsunuz, tarihe mal olacak- inşallah, hepimizin arzu ettiği bu süreç başarıyla sonuçlanır ve hepiniz ayrı ayrı tarihe mal olursunuz. Bizi davet edip bize bu fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ediyor, sevgilerimi saygılarımı ifade etmek istiyorum.

Bu sürecin başarıya ulaşması için gösterdiğiniz büyük çaba ve emekleriniz

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

için Sayın Başkana ve siz Değerli Komisyon üyelerine şükranlarımı özellikle sunmak istiyorum. 1 Ekim 2024'te Meclisin açılışında önemli bir hamle yaparak, DEM'lilerin elini sıkmak suretiyle bu süreci başlatan ve hepimizi de aslında büyük ölçüde şaşırtan ve bir o kadar da umutlandıran Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'ye, süreci sahiplenen ve güçlü desteğini veren Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a, yine, başta CHP olmak üzere destek veren tüm muhalefet partilerine ve onların Genel Başkanlarına, bu sürecin başından itibaren büyük çaba gösteren DEM PARTİ'sine ve onun Eş Genel Başkanlarına buradan teşekkür ediyor, hepinize ayrı ayrı saygılarımı sunuyorum. Ayrıca, çağrılılarıyla örgüte silah bıraktıran, fesih kararı aldırtan PKK'nin liderine, Abdullah Öcalan'a da burada önemli riskler aldığı için çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; Kürt meselesi cumhuriyetle yaşıt bir mesele olarak önümüzde durmaktadır. Daha önce çözülmesi noktasında bir sürü hükümetler defalarca girişimde bulunmuşlar ama ne yazık ki her defasında bu girişimler şu veya bu şekilde akamete uğramıştır ama bu sefer sorunun çözüleceğine dair beklentilerimiz, umutlarımız ve oluşan kanaatlerimiz oldukça yüksektir çünkü ilk defa bu kadar yüksek ve güçlü bir destek almaktadır. Yine, Mecliste bulunan partilerimizin kahir ekseriyetinin destek verdiği bir süreçtir. Bu bakımdan, bu süreç diğer süreçlere göre daha tahkim edilmiş, daha kuvvetli görülmektedir. Bu sürecin tüm değerlendirmelerine baktığımızda, evet, bu sürecin toplumsal desteği gerçekten çok yüksek, siyasal desteği çok yüksek ve bürokratik desteği de çok yüksek.

Evet, tarihî bir döneme tanıklık ediyoruz. Bölgede yaşayan ve uzun süredir iş camiasının sivil toplum örgütlerinde çalışan biri olarak inanılması çok zor gelişmelere tanıklık ediyoruz. Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla örgütün silahlarını bırakması ve örgütün feshini açıklaması gerçekten bölgede yaşayan bizler açısından çok önemli bir eşiğtir ve bu sürecin bence en önemli kritik eşiği de bu olmuştur. Bölgede yaşayan başta iş camiası olmak üzere toplumun tüm kesimleri tarafından "Evet, artık çatışma ve şiddet bitiyor." inancı oluşmaktadır. Kırk yılı aşkındır çatışma ve şiddetle birlikte yaşamış biri olarak böylesi gelişmeler karşısında gerçekten büyük heyecan ve büyük mutluluk duyuyorum. Türkiye'nin geleceğini ipotek alan bu meseleyi çözmek zorundayız.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Kürt meselesi yüzünden geçmişte ciddi bölgesel ve rasyonel kalkınma planlarını yapamamışız. Komşularımızla rasyonel ilişkiler geliştirememişiz. Batı ve AB'yle ilişkilerimizde bu mesele yüzünden patinaj yapmışız. Bu mesele yüzünden yerel yönetimler yasa tasarısını geliştirememişiz. Yine, bu mesele yüzünden demokratik standartlarımızı yeterince geliştirip yükseltememişiz. Yine, bu mesele yüzünden yaklaşık 2 trilyon dolara mal olan yani 2 Türkiye kadar bir miktarı heba etmişiz. Yine, sayıları 10 binleri aşan canlarımızı yitirmişiz.

Çatışma ve şiddet bölgemizi toplumsal olarak, siyasal olarak, sosyal olarak ve en önemlisi de ekonomik olarak derinden sarstı. Bölge ekonomisini tabiri yerindeyse büyük tahrip etti. Türkiye'de geri kalmış 20 ile baktığınızda bu en son 20 ilin önemli bir kesiminin bölge illerinden olması tesadüf değil. Evet, geçmişte uygulanan kimi yanlış ekonomik politikaların yanında çatışma ve şiddetin bir sonucu olarak bu önümüzde duruyor. Esasen bölgemizin geri kalmışlığı potansiyel eksikliğinden de değil. Hani, takdir edersiniz ki bazı bölgeler ve illerimiz yeterince ekonomik potansiyelleri olmadığı için yeterince bir gelişme de gösterememişlerdir ama bizim bölgemizin çok ciddi ve önemli potansiyelleri var; tarımda, turizmde, madencilikte, tekstilde, hayvancılıkta, sağlıkta, eğitimde ve yine sayabileceğimiz onlarca sektörde yüksek potansiyelimiz mevcuttur.

Bu çatışma ve şiddet yüzünden bölgede zaten kıt olan sermaye birikimi bunun doğurduğu sonuç olarak bölgeden gitti yani sermaye göçü vermişiz. Ayrıca, dışarıdan yatırım alamamışız, dışarıdan sermaye girişi de olmamış çünkü bölgede büyük sermaye birikimi olmadığı için büyük yatırımlara imza atacak bölgemizin öyle güçlü iş adamları da yok. Bunun için, bunu aşmak için dönem dönem sayısız teşvik politikaları yapılmış ama bu teşvik politikaları amacına ulaşamamış çünkü orta yerde çatışma ve şiddetin kendisi duruyordu. Çatışma ve şiddetin olduğu yerde ne sermaye ne yatırım geliyor. Bu, eşyanın tabiatı gereğidir.

2013 çözüm sürecinde -özellikle çok yakın bölgede yaşayanlar olarak tanıklık ettik- sürecin isminin geçtiği andan itibaren heyetin biri geldi biri gitti. Bu heyetler hem ulusal hem de uluslararasıydı. Bir sürü heyeti ağırlama fırsatı da bulduk ama süreç akamete uğrayınca, süreç bozulunca bunların hepsi elini ayağını çektiler.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Bölgede görünen mevcut kimi gelişmeler, ekonomik gelişmeler de aslında kıt sermaye birikimiyle yine bölge iş adamlarının yaptıkları yatırımlar ve kamu yatırımlarıdır. İşte, bu nedenden dolayı çatışma ve şiddetin bitiyor olması bizler açısından çok tarihî ve kıymetli bir olaydır. Gerek Habur sürecinde gerekse 2013 çözüm sürecinde çalışmış, katkı vermiş, aracılık yapmış, ara buluculuk yapmış biri olarak bu sürece olan inancımı biraz önce ifade ettiğim nedenlerden dolayı daha yüksek görüyorum. Evet, bu sürecin başından itibaren özellikle yapıcı ve uzlaşmacı bir tavır sergileyen Meclis Başkanımıza burada ve siz Değerli Komisyon üyelerine gerçekten tüm içtenliğimle tekrar tekrar teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Sürecin ilk gününden itibaren Güneydoğu sanayici ve iş insanları olarak, kurumumuz ve ben olarak, bu sürece dair bölgede güçlü desteğimizi hemen ifade ettik, üzerimize düşen her türlü sorumluluğu almaya hazır olduğumuzu da buradan da tekrar ifade etmek istiyorum.

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; evet, örgüt silah bıraktığını ve örgütü feshettiğini açıkladı ama silahları bırakanlar tekrar geldikleri yere gittiler. Oysa, hepimiz biliyoruz ki bu sürecin böyle işlememesi gerekiyordu, bunların ülkeye dönüp normal hayatlarına veyahut toplumsal hayata katılabilecekleri bir yasal altyapının hazırlanmış olması gerekiyordu. Önümüzdeki dönemlerde böyle bir çalışmanın yapılıyor olmasını da en azından temenni ediyoruz. Yani bundan sonrası işin doğrusu, kuşkusuz, zaman zaman yetkililerin -bu bir al ver süreci değil ama- bu sürecin tekrar nüksetmemesi, bu süreçlerin tekrar yaşanmaması adına alınması gereken tedbirlerin, yapılması gereken mutlaka devletin de kendine göre ev ödevleri olduğunu da biliyoruz. Silahları bırakanların ve kovuşturmaya tabi tutulmuş herkese yeni bir yasal düzenlemenin yapılması, ülke dışında olanların dönüşünü kolaylaştıracak, yine, yargı reformunun yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, Kürt toplumunun kahir ekseriyetinin üzerinde mutabık olduğu yani muhafazakârından sekülerine, işçisinden işverenine, sağcısından solcusuna herkesin ortaklaştığı birtakım talepler, birtakım beklentiler var Kürt toplumu bakımından. Bunlar, Kürtler özellikle yeni bir anayasal vatandaşlık istiyor, herkesi kapsayan. Yine, Kürt toplumu bu dilin önündeki gerek eğitimde kullanılması de gerek siyasal çalışmalarda, hayatın her alanında kullanılmasının önünü açan yasal düzenlemelerin, varsa yasal engellerin ortadan kaldırmasını istiyor ve daha fazla yerinden yönetimi talep ediyor.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; mevcut süreç için en önemli risklerden biri de son dönemlerde hepimiz şu veya bu şekilde görüyoruz ki Suriye'yle ilgili gelişmelerdir. Hepimiz Irak'taki gelişmeleri yakın izledik, tanıklığını yaptık, Irak'taki gelişmeleri hatırlıyoruz. Aslında, o dönemde de Türkiye Irak'taki gelişmelerden ve oradaki Kürtlerin durumundan kaygı duyuyordu ve bir tehdit algısı olarak sürekli ifade ediliyordu. Bizler, o zaman yine bölge iş camiası ve sivil toplum örgütleri dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül'ü ziyaret etmiştik. O dönemde ben şöyle bir şey ifade etmişim, oradaki gelişmelerin bir tehdit olarak değil, bir fırsat olarak görülmesi gerektiğini söylemişim. Bir süre sonra devlet, kuşkusuz, bizim dediğimizde değil ama devletin kendi hafızası ve çalışmalarıyla yeni bir devlet politikası oluşturdu ve politika değişikliği yaptı. Geline nokta önemli bir ticaret hacmi yaptığımız ve iyi bir dostluk ilişkileri içerisinde olduğumuz Irak Kürt Bölgesel Yönetimi var ve Türkiye'nin en önemli ve en güvenli komşularından biri olmuştur. 13 milyar doları aşan bir ticaret hacmi yaptık aslında fakat referandumdaki gerginlik bu ticari hacmimizi yaklaşık 3 milyara düşürdü fakat bu son zamanlarda tekrar 10 milyara doğru tırmandı. Ben, dolayısıyla, Suriye Kürtleri için de aynı düşünceleri ifade etmek istiyorum, orayı bir tehdit olarak değil, bir fırsat olarak gören bir yaklaşım gösterilmelidir. Esasen, Suriye Kürtleri sosyolojik olarak Türkiye Kürtlerine çok daha yakın ve çok daha kültürel olarak benzemektedir.

Ayrıca, AK PARTİ'nin Kızılcahamam toplantısında Sayın Cumhurbaşkanımız konuşmasında "Irak ve Suriye Kürtlerinin sorunları bizim de sorunumuzdur." demişti. İşte, tam da bu ifadeyi çok önemli görürüz. Bunun politik sahada siyasete dönüştürülmesi gerektiğine inanıyoruz. Irak ve Suriye Kürtlerinin sorunlarını kendi sorunu olarak gören bir yaklaşım Türkiye'yi güçlendirir, büyütür, bölgesinde güçlü bir devlet hâline getirir.

Sayın Başkan ve Değerli Komisyon üyeleri, yeni bir anayasa yapmak kuşkusuz bu Komisyonun görevi değildir, bunun bilincindeyiz ancak hepimiz Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı zamanda üyesiniz. Sizlerden beklentimiz, yeni, sivil, demokratik bir anayasa yapmanızdır. Ne yazık ki her zaman darbe sonrası anayasalarla idare edilmişiz ve idare edilmeye devam ediyoruz. Artık, sivil siyasetin de bir anayasa yapabileceğini göstermek bakımından omuzlarındaki tarihî sorumluluk olarak durmaktadır.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 7

Son olarak, bölgede oluşan ve oluşacak olan güvenlik ve istikrarla birlikte bölgenin ekonomik gelişmesini hızlandırmak, dışarıdan yatırımcıları çekmek ve uluslararası sermayeyi de çekmek için bölgenin potansiyeline uygun yeni bir teşvik politikaları geliştirilmelidir. Bunun için de mutlaka bölge iş camiasının, sivil toplum örgütlerinin dâhil edilerek, görüşü alınarak hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca, kamu yatırımlarına da hız verilmelidir.

Tekrar, bu fırsatı verdiğiniz için, kendimizi ve en azından bu süreçle ilgili düşüncelerimizi ifade etme fırsatı verdiğiniz için, Sayın Başkan, başta size, Komisyonun diğer tüm üyelerine çok çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten önemli ve değerli bir çalışma yürütüyorsunuz. Ben bu çalışmalardan dolayı da bu çalışmalarınızdan kaynaklı hepinizin önünde sizlere saygılarımı ifade etmek istiyorum.

Tekrar, teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sağ olun, çok teşekkür ediyorum Sayın Bedirhanoğlu.

Şimdi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu İş Kadınları Derneği Başkanı Sayın Özlem Külahci Tanaman'a söz veriyorum.

Buyurun Sayın Tanaman.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU İŞ KADINLARI DERNEĞİ (DOGÜNKAD) BAŞKANI ÖZLEM KÜLAHCI TANAMAN - Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, saygıdeğer milletvekilleri, Değerli Komisyon üyeleri; Diyarbakır, Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği Başkanı olarak hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, bölge olarak tek yürek, tek nefes olarak Komisyon çalışmalarını takip ettiğimiz bilinmesini istiyorum.

Bugün, burada, yalnızca bir konuşma yapmak için değil Türkiye'nin geleceğini, halkımızın umudunu ve iş dünyasının nefesini ilgilendiren tarihî bir sürece dair görüşlerimizi paylaşmak için bulunuyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Öncelikle, temsil ettiğim dernek hakkında kısa bir bilgilendirme yapmak isterim: Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği on bir yıldır bölgede kadın girişimciliği, kadınların kültürel ve sosyal alanda görünür ve güçlü bir şekilde, varlık göstermesini amaçlayan kararlı bir sivil toplum örgütüdür. Derneğimiz kadın girişimcilerin önündeki engelleri kaldırmak, onları iş dünyasında daha görünür ve etkin kılmak, aynı zamanda da bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmak için yoğun bir çaba içerisindedir.

Tarih boyunca en ağır yaralar açan olgu savaşlar ve çatışmalar olmuştur. Çatışmalar yalnızca siyaseti değil sosyal yaşamı, kültürü, eğitimi ve özellikle ekonomiyi sarsmış, toplumun her kesimini derinden etkilemiştir. Bu süreçte de en fazla etkilenen maalesef biz kadınlar olmuştuzdur.

Türkiye uzun yıllardır çatışmaların gölgesinde yaşamaktadır ancak bugün İmralı'dan Sayın Abdullah Öcalan'ın silahların susmasına yönelik yaptığı çağrılar, Sayın Devlet Bahçeli'nin kardeşlik ve millî dayanışma yönündeki vurguları ve buna karşılık devletin iradesiyle çatışmalı tarafların attığı adımlar ülkemizi de yeni bir dönemin eşiğine getirmiştir. Bu süreç aynı zamanda Kürt halkının onurlu bir barış arayışına denk düşmektedir. Bu arayış yalnızca silahların susması değil kimliklerin özgürleşmesi, eşit yurttaşlık temelinde güvence altına alınması ve herkesin kendi dili, kültürü ve inancıyla özgür var olabilmesi demektir. Onurlu barış, toplumsal birlikteliği güçlendiren en sahici teminattır. Bu çağrılarının ardından oluşan çatışmasızlık ortamı, siyasal alanda olduğu kadar toplumsal yapıda ve ekonomide de büyük bir rahatlama getirmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında kurulan bu Komisyon ise, işte bu sürecin barışa dönüşmesinin ifadesidir.

Bizim için asıl mesele, bu sürecin yalnızca çatışmasızlıkla sınırlı kalmaması, kalıcı barışa, demokrasiye ve ekonomik kalkınmaya evrilmesidir. Barış, demokrasinin nefesiyle kalıcı hâle gelir. Demokrasi güçlendikçe toplumun tüm kesimleri kendini ifade edebilir, farklılıklar tehdit değil zenginlik olarak görülür. Kadınların üretimde, siyasette ve karar alma mekanizmalarında görünür olması barışın teminatıdır.

Barışın en büyük güvencesi anayasal zemindir. Atılan adımlar yarın siyasi dalgalanmalara kurban gitmemeli, toplumun her kesimi kendini anayasal güvence

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

altında hissetmelidir. Anayasal eşitlik, hak ve özgürlüklerin teminat altına alınması ve çoğulcu temsiliyetin sağlanması kaçınılmazdır. Çatışmaların en ağır faturası ekonomiye çıkmıştır. Yatırımlar durmuş, ticaret daralmış, işsizlik artmıştır. Çatışmasızlık dönemlerinde ise piyasaların rahatladığını, ticaret hacminin büyüdüğünü, girişimcilerin yeniden yatırım cesareti kazandığını gördük. Geçmiş kırk beş yıla baktığımızda, kadınların hem ekonomik özgürlüklerden hem siyasal yaşamda kazandıkları alanlardan geriye itildiğini görüyoruz. Her şeye rağmen biz kadınlar zincirlerini kırarak, erkek egemenliğine meydan okuyarak ekonomik hayatta yer bulduk, yer bulmaya da devam edeceğiz. Barış ortamının tesis edilmesiyle birlikte, erkek egemen alanlarda artık kadınların da sözü geçmeye başlayacaktır, böylece kadınların ekonomide güçlenmesinin temelleri atılacaktır çünkü kapitalizm yalnızca sınırlarla dünyayı bölmedi, aynı zamanda ulus, mezhep, ırk ve cinsiyet ayrışmalarını körükleyerek kendi hâkimiyetini büyüttü. Buna karşı en güçlü panzehir ise kadınların ekonomide güçlü hâle gelmesidir ancak bu kalıcı bir barışla mümkündür.

Bölge iş kadınları olarak hep şunu yaşadık: En ufak bir kriz ortamı yatırım kararlarını dondurur, işletmeleri küçültür, gençleri göçe zorlar. Oysa barış ortamı sadece bireysel özgürlükleri değil, ticari dinamizmi de büyütmektedir. Türkiye genelinde kişi başına düşen kredi miktarı 2022 yılı itibarıyla yaklaşık 79.760 TL'dir. Batı illerinde ise bu rakam çok daha yüksekken bizim bölgemizde bunun oldukça altında kalmaktadır. Nüfusun yüzde 30'unu barındıran 3 büyük il toplam mevduatın yüzde 67'sini ve kredilerin yüzde 58'ini almaktadır. İstanbul'da faaliyet gösteren bir iş kadını finansmana daha hızlı ve kolay erişebilirken Diyarbakır'daki bir kadın girişimci aynı tutarlar için çok daha yüksek teminatlar, çok daha ağır şartlar ve daha uzun onay süreçleriyle karşılaşmaktadır. Buna rağmen, bölgemizdeki kadın girişimciler, kullandıkları kredileri batıdaki örneklere kıyasla çok daha yüksek bir geri ödeme disipliniyle kapatmaktadır. Bu tablo, kadın girişimcilerin sorumluluk bilincini ve ekonomik sisteme bağlılığını en net şekilde ortaya koymaktadır.

Barış ortamında finansmana erişim kolaylaşır, banka risklerini azaltarak sermayeyi daha ulaşılabilir bir hâle getirir; tarım, hayvancılık ve kırsal üretim yeniden canlanır; kırsaldaki kadın üreticiler üretime katılır; turizmde hızlı bir ivme kazanılır; şehirlerimiz hem yerli hem yabancı turistlerin cazibe merkezine

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

dönüşür; lojistik ve sınır ticareti, bölgeyi Orta Doğu'ya açılan bir ekonomik kapı hâline getirir, istihdam artar, göç tersine döner, gençler yeniden kendi şehirlerinde bir gelecek kurar, özel teşviklerin sağlanmasının önü açılır. Kısaca, barışın olduğu yerde güven olur, güvenin olduğu yerde yatırım olur, yatırımın olduğu yerde üretim ve istihdam artar; Türkiye'nin doğusundan batısına, güneyinden kuzeyine her il bu refahtan pay alır. Diyarbakır'da atölyeler çalıştığında, Mardin'de turizm güçlendiğinde, Van'da lojistik geliştiğinde bunun olumlu yansımaları İzmir'deki, İstanbul'daki, Ankara'daki iş dünyasına da ulaşacaktır. Onurlu barış yalnızca bölge halkının değil tüm Türkiye'nin ekonomisinin yükselmesinin anahtarıdır.

Barış ortamının en önemli sonuçlarından biri de kadın kooperatifçiliğinin gelişmesidir. Bugün bölgemizde ne yazık ki kooperatifçilik hâlâ yanlış bir algıyla âdeta yasa dışı bir örgütlenme gibi görülmekte ve bu ön yargı kadın girişimcilerin elini en başından zayıflatmaktadır. Oysa batı illerinde kamu kurumları ve yerel yönetimler kooperatifleri desteklerken bölgemizde bu teşviklerin caydırıcı bir ön yargıya dönüşmesini kabul edemiyoruz. Kooperatifçilik özellikle kadın girişimciler için barış ortamında güçlü bir kalkınma aracıdır çünkü kadınların üretimde birleşmesini, ortak pazarlara erişmesini sağlar, küçük işletmelerin rekabet gücünü arttırır, yerel ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarlara ulaşmasını kolaylaştırır. Kırsaldaki kadınların sosyal güvenceye, gelir güvencesine ve dayanışmaya kavuşmasına zemin hazırlayacaktır. Barışın getirdiği güven ortamıyla kooperatifler üzerindeki ön yargılar kaldırıldığında kadınlar üretimden pazarlamaya kadar her aşamada daha güçlü bir şekilde yer alacaktır. Bu, yalnızca ekonomik bir gelişme değildir, aynı zamanda toplumsal barışın, güvenin ve ortak yaşamın kurumsallaşması anlamına gelmektedir.

Biz iş dünyasının kadın temsilcileri olarak biliyoruz ki kalkınmanın tartışmasız ön koşulu huzurdur. Huzur topluma yayıldığında ise gerçek bir dönüşüm başlar. Hepimizin bildiği gibi, savaş ve çatışma ortamlarında toplumsal roller hızla gelenekselleşir. Kadınların üretimden dışlanması ise yalnızca aile ekonomisini değil bölgesel ve ulusal kalkınmayı da zayıflatmıştır, oysa çatışmasızlık ortamı en çok kadınların ve çocukların yaşam kalitesine yansır. Kadınlar daha fazla iş gücüne katılır, kırsaldaki kadın girişimciler destek bulur,

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

yerinden edilmeler azalır.

İster adına "barış süreci" ister "millî dayanışma" ister "kardeşlik ve demokrasi süreci" diyelim, biz kadınlar için önemli olan sürece kadınların müdahil olup olmamasıdır. Kadınların sürece katılımı hayati önem taşımaktadır. Bizim iş dünyasının kadın temsilcileri olarak çatışmalara, savaşlara karşı barış süreçlerinde daha büyük bir çaba sarf ederek etkin bir rol alacağımızdan hiç kimsenin şüphesi olmasın.

Bugün Türkiye tarihî bir yol ayrımındadır. Çatışmaların gölgesinde geçen yılları geride bırakmak, güçlü bir demokrasi ve kalkınma temelinde barışa yürümek elimizdedir. Biz, buradan, yani Diyarbakır'dan bölge kadınları olarak diyoruz ki: Barış artık ertelenemez. Barış sadece silahların susması değil aynı zamanda demokrasinin güçlenmesi, kimliklerin özgürleşmesi, adaletin güvence altına alınması, kooperatifçiliğin güçlenmesi ve ekonominin yeniden ayağa kalkmasıdır.

Hepinizi bu tarihî sorumluluğu omuzlamaya davet ederken bizi de davet edip burada dinleme nezaketinde bulunduğunuz için herkese çok teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Çok teşekkür ediyorum Sayın Tanaman.

Şimdi, Doğu ve Güneydoğu Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri Federasyonu Başkanı Sayın Devrim Türk'ü dinleyeceğiz.

Buyurun Sayın Türk.

DOĞU GÜNEYDOĞU SANAYİCİ VE İŞ İNSANLARI DERNEKLERİ FEDERASYONU (DOGÜNSİFED) BAŞKANI DEVRİM TÜRK - Sayın Meclis Başkanım, Komisyonun değerli milletvekilleri; Doğu Güneydoğu Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri Federasyonu Başkanı olarak burada bulunmaktan onur duyuyorum.

Kırk yılı aşkın acı dolu bir sayfasının kapanmasını sağlayacak olan bu kararın alınmasında emeği geçen herkese içten teşekkür ediyoruz. Ülkemiz için son derece kritik önem arz eden bu süreci başlatan Sayın Devlet Bahçeli'ye,

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 12

süreci yürüten ve destekleyen Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a çağrıya karşılık verip örgütünü silahsızlandıran ve fesheden Abdullah Öcalan'a, Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı Sayın Özgür Özel başta olmak üzere tüm siyasi partilerimizin liderlerine ve sorumlu bir tavırla çözümün savunusunu yapan bütün toplumsal aktörlere minnettarlığımızı sunuyoruz.

Silahların ortadan kalkması, barışın sağlanmasını hedefleyen bu süreç iş dünyası olarak üzerine titrediğimiz bir süreçtir. Dolayısıyla, siz değerli Komisyon üyelerinin yaptığı çalışmanın kıymetini biliyor ve her birinize iş insanı olarak ayrı ayrı teşekkür ediyoruz.

Federasyonumuzu bilenleriniz var, burada daha önce federasyonumuzun yönetiminde bulunmuş değerli milletvekillerimiz de var ama bilmeyenler için konuşmama başlamadan önce federasyonumuzu kısaca tanıtmak istiyorum: 2004 yılında bölgedeki sanayici ve iş insanları derneklerinin bir araya gelmesiyle kurulmuş federasyonumuz. Aynı tarihlerde Türkiye'nin diğer bölgelerinde bu amaçla kurulmuş olan 5 tane iş federasyonu bir araya gelerek üst birliğimiz olan TÜRKONFED'i kurdu. DOĞÜNSİFED olarak federasyonumuz Erzurum'dan Gaziantep'e kadar olan bölgede örgütlüydü, daha sonra kalkınma ajanslarına paralel olarak federasyonlar bünyesinde yeni bir yapılanmaya gidildi ve yeni federasyonlar kuruldu. Biz bugün TRC2 Bölgesi'ni temsil ediyoruz. Doğu-Güneydoğu Anadolu tarih boyunca medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel zenginliğiyle ülkemizin en önemli hazinelerinden biridir. Federasyonumuz tarımdan sanayiye, enerjiden lojistiğe, madencilikten turizme kadar pek çok sektörde faaliyet gösteren binlerce iş insanını temsil eden dernekleri temsil ediyor. 10 binlerce kişiye istihdam sağlayan bu yapının hedefi bölgemize ve ülkemize katma değer üretmektir.

Bugünkü sunumun amacı iş dünyasının bakış açısıyla millî dayanışma, kardeşliğe ve demokrasiye katkılarımızı paylaşmaktır. Sivil toplum kuruluşları ve temsilcileri olarak demokratik yaşamın oluşmasına katkı sunmak bireysel ve kurumsal görevimizdir. Bu sebeple, siyasete kapı aralayacak ve silahları susturmak için yürütülen bu çabanın olumlu şekilde sonuçlanması için elimizden gelen tüm desteği vermeye hazırız. Bizim inancımız şudur: Ekonomik kalkınma ile toplumsal barış birbirini besleyen iki temel unsurdur. Sanayiciler olarak biz farklı kimliklerden, inançlardan, kültürlerden gelen insanlarla aynı sofrayı

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

paylaşıyor, aynı fabrikada yan yana çalışıyoruz. Bu birliktelik ülkemizin millî dayanışmasının en somut göstergesidir.

Değerli Başkan, sayın milletvekilleri; Türkiye ve Orta Doğu'nun en yıkıcı meselelerinden biri silahlı çatışmalar ve güvenlik sorunlarıdır. Kürt meselesinin şiddetten ve çatışmalardan arındırılarak demokratik siyasi bir zeminde konuşulması ve Türkiye'nin iç dinamikleriyle çözüm aranması çok kıymetlidir. Dünya çatışmalı çözüm süreçlerine örnek olabilecek bir uygulamadır. Cumhuriyet ilk dönemi ve sonrasındaki siyasi projeler toplumu tek bir medeniyet ve tek bir kimlik formuna dönüştürmeye çalıştı. Bu çabalar kimlikleri bastırmakla kalmadı, aynı zamanda katılmak isteyenlere açık fakat farklılıklarını korumak isteyenlere karşı cezalandırıcı bir tavırla hareket etti. Bu da devlet ile dışlanan kimlikler arasında bitmeyen bir gerilim üretti. Muhafazakâr dincilerden Kürtlere, Alevilere kadar birçok kesim bu sorunu yaşadı. Burada çözmek için bir araya geldiğimiz sorunun önemli sebeplerinden biri budur. Türkiye şartlarında bunca kavga, güdültüden sonra Kürt meselesinin geldiği yer siyasi temsil ve eşitlenme alanıdır ve bu alan şiddeti reddederken Türkiye'de demokrasinin gelişmesine katkı sunacak bir alandır. Bu aşamaya gelene kadar maalesef birçok acı yaşadık. Kırk yılı aşkın çatışmalı sürecin tahribatını kısaca özetlersek, ülkemiz ve bölgemiz ekonomik ve sosyal tahribatlar yaşamış, yatırım ortamları olumsuz etkilenmiş, can kayıpları başta olmak üzere maddi ve manevi büyük kayıplar meydana gelmiştir; sağlık, eğitim, tarım, turizm, madencilik sektörlerinde fırsatlar ve imkânlar heba edilmiş, uluslararası rekabet çabalarımız kısmen sekteye uğramıştır; köylerimiz, ilçelerimiz ve şehirlerimizde mekânsal olarak yıkımlar yaşanmış, kırsaldan kente zorunlu göçten kaynaklı sosyal ve ekonomik sorunlar toplumsal travmalara neden olmuştur; çatışmalı süreçten kaynaklı milyonlarca insan üretimden kopmuş, olumsuz insan hak ihlalleri yaşanmıştır; devletin sosyal hukuk normları geride kalmış, güvenlikçi yapısı ön plana çıkmıştır; sanayici, girişimci iş insanları yıllarca baskı altında kalmış, sermaye ve yatırımlarını bölge dışında yapmak zorunda kalmıştır.

Sayın Meclis Başkanım, saygıdeğer milletvekilleri; Türkiye'nin bölgesel rekabetçilik haritaları Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik potansiyeline rağmen gelişmiş bölgelerin gerisinde kaldığını gösteriyor. Bu tablo sadece ekonomik değil, toplumsal kırılmalıkların da kaynağıdır. Kalıcı barış ve demokratik

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

kapsayıcılık yalnızca siyasal değil, aynı zamanda ekonomik bir vizyonla da desteklenmelidir. Bölgesel rekabetçiliğin güçlendirilmesi, toplumsal huzur ve demokratik istikrarın en sağlam garantisidir. Bölge olarak dezavantajlı bir bölgeyiz. Öncelikle, çatışmalı geçen kırk yıl boyunca bölgeye gerek bölge insanından gerekse bölge dışından yeterince yatırım yapılmadı. Bunu bölgeler arası gelişmişlik farkından da görebiliyoruz. En gelişmiş bölge olan Marmara Bölgesi ile en az gelişmiş olan Van, Hakkâri, Bitlis ve Muş'tan oluşan TRB2 Bölgesi arasında, akademik çalışmalara göre, 4 kattan fazla gelişmişlik farkı vardır. Yine, kişi başına düşen gayrisafi millî hasıla Kocaeli'de 19 bin dolar, Türkiye ortalamasında 15 bin doları bulmuşken bölge illerinde 5 bin ila 6 bin dolar seviyesindedir.

Bölgeler arası gelişmişlik farkı dünyanın her tarafında var ama bu gelişmiş ülkelerde 2 kat iken Türkiye'de bu 4 kata kadar çıkıyor. Silahsızlanma süreciyle birlikte bölgede ekonomiyi canlandırarak ve bu gelişmişlik farkını minimuma indirecek politikalara ihtiyaç vardır. Bu konuda dünya örneklerini incelediğimizde dengesizliği giderici, sonuç almaya yönelik uzun süreli çalışmaların yapıldığını görüyoruz. Almanya, Doğu Almanya'nın Batı Almanya'yla birleşmesi döneminde Doğu Almanya'nın kalkınması için otuz yıl süren ciddi teşvikler ve destekler sundu. Çin dâhil birçok ülke hâlen bu konularda farklı destekler sunmaktadır. Uzun süren çatışmalı sürecin etkisiyle bölge iş insanlarının sermayesi kıt imkânlarla oluştu dolayısıyla bu sermayenin bölgenin kalkınmasında oynayacağı rol önemli olmakla birlikte yeterli olmadığını görüyoruz. Altyapı eksiklikleri, ulaşım ve lojistikte yetersizlikler var. Demir yolunun her tarafa ulaştırılıp yük ve yolcu taşımacılığında aktif kullanılması gerekiyor. Bölge üretimini tüketim pazarlarına ulaştıracak altyapı uygun fiyatlara kavuşmalıdır. En önemli dezavantajlarımızdan biri de bölge olarak liman ve Türkiye'deki diğer tüketim pazarlarına olan uzaklığımızdır. Ülke genelinde yaşanan finansa erişim sorunu bölgede daha fazla hissedilmektedir. Güvenlik gerekçesiyle finansa erişim daha zor ve maliyetlidir. Dünyada sınır ticareti olan her yerde hareket ve zenginlik vardır. Süreç sonunda yapılacak düzenlemelerle sınır ticaretinin geliştirilmesi, bölge ve ülke ekonomisine katkısının artırılması sağlanmalıdır. Bugün çeşitli teşvikler uygulanıyor ama ülke genelinde uygulanan teşviklerin birkaç puan avantajlı hâli bunlar. Yeni dönemde bölgeye özgü yeni ve cazip teşvikler de oluşturulmalı. Yatırımı geliştirici, uzun süreli vergi avantajı da

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

sağlayan kalkınma programı olmalı. Bölge nezdinde, gelişmiş bölgelerle aynı düzeye gelene kadar daha düşük oranda vergiyi de kapsayan düzenlemeler yapılmalı. Bölgesel teşviklerin teknoloji, tarımsal ve bölgeye uygun sanayide yönetilmesi, genç ve kadın istihdamına odaklanacak Türkiye Dayanışma ve Kalkınma Fonu kurulmalı. Kamu-özel ortaklığıyla yatırımlar yapılmalı, cazibe kentler kurulmalı, ülkenin yükü İstanbul dâhil büyük kentlerden alınıp Türkiye'nin paylaşacağı bir hâle gelmeli. Bugün Türkiye ekonomisinin ana stratejisi ihracatla büyümedir. Bölgeden doğrudan dış uçuş imkânları geliştirilmeli, müşterilere ve pazara ulaşım kolaylaştırılmalıdır.

Bunların bir süre yüksek maliyet olacağını biliyoruz ama huzur ve refahımız için katlanabilir maliyetlerdir bunlar. Bölgeye atanan kamu çalışanları yüksek maaşlı, tecrübeli çalışanlar olmalı. Bölge, ilk işe başlayan tecrübesizlerin ve sürgün edilenlerin yeri olmamalı. Türkiye'nin en genç iş gücü bu bölgede bulunuyor. Eğitim ve beceri yatırımlarıyla verimlilik artışının en dinamik kaynağı olabilir. Bölge, Orta Doğu'ya açılan kapı olma özelliğiyle lojistik ve ticari entegrasyon için stratejik bir avantaj sunuyor. Silah bıraktıktan sonra dönenlerin uyumunu sağlamak için eğitim, meslek edinme programları düzenlenmelidir. George Leonard der ki: "Elbette her şeyi yapamazsın ama bir şeyi yapar, sonra bir tane daha, bir tane daha; işte bu şekilde hayatta ilerleme kaydedersin." Biz de biliyoruz ki bunların tümü aynı anda yapılmaz ama bunlara mutlaka bir şekilde başlanması gerekiyor.

Değerli milletvekilleri, kalkınma, toplumsal barış ve siyasal katılımı doğrudan bağlantılı, ekonomi ile demokrasiye katılım ve güvenlik birlikte düşünülmeli. Kalkınma programı sadece ekonomik değil toplumsal uzlaşma, kültürel haklar ve yerel katılımı desteklenmeli. Demokrasi sadece sandık değil günlük yaşamda da hissedilen bir güven ortamıdır. İş dünyası içinde demokrasi, öngörülebilirlik ve istikrar demektir. Katılımcı bir demokrasi, bölge insanının kendini değerli hissetmesini ve girişimci ruhunun güçlenmesini sağlar. Yatırımcı için olmazsa olmazlardan biri de hukukun öngörülebilir ve genel ilkeler çerçevesinde olması gerektiğidir. Yerel yönetim reformları yapılmalı, halk katılımının artırılması, yerel kamu hizmetlerinin yerel ihtiyaçlara uygun düzenlenmesi, yerel yönetimlerin finansal ve idari kapasitesinin yükseltilmesi yerel kalkınmaya katkı sunacaktır.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Kürt sorunu Türkiye'nin demokrasi sorunuyla iç içe geçmiş bir sorundur, kapsayıcı bir demokrasi olmadan tamamen çözülmesi çok zor. Uzun vadede hayata geçecek reformlar var. Bir de hemen günlük hayata etkisini gösterecek reformlar vardır. Kısa vadeli hayata etki edecek, bu toplumu umutlandıracak hızlı bir reform serisine ihtiyaç vardır.

Değerli Başkanım, saygıdeğer milletvekilleri; silahlar sustuğunda ve sorun çözüldüğünde neler kazanacağız? Güvenlik maliyetlerinin azalması, kamu kaynaklarının üretime, altyapı ve sosyal yatırımlara yönlendirilmesine imkân verir, yatırım ve doğrudan yabancı sermaye risk primi düşer. Güvenlik riski azaldığında yatırımcı algısı düzelir, doğrudan yabancı sermaye ve özel sektör yatırımları artar. Bu etki, özellikle bölgesel kalkınma projeleriyle çarpan etkisi yaratır. Bölgede ekonomik canlanma, istihdam ve üretim artışı, silahsızlanma ve barış ortamı, üretim tesislerinin yatırımını, tarımsal verimliliği ve küçük orta ölçekli işletmelerin büyümesini hızlandırır, işsizlik düşer, iç göç azalır. Altyapı ve lojistik projelerinden daha yüksek verim, uzun vadeli projeler, yollar, demir yolu, lojistik koridorları, sınır ticareti düzenlemeleri, güvenlik endişesi olmadan hızlanır, tesislerin işletme maliyetleri düşer ve dış ticaret kolaylaşır. Turizm ve hizmet sektöründe canlanma olur, tarihî medeniyetlerin beşiği olan bölgeye güvenlik iyileşince yerli ve yabancı turist akışı artar. Kültürel miras ve ekoturizmden elde edilen gelir yükselir, bu, bölge ekonomisini çeşitlendirir.

Nitelikli iş gücünün geri dönüşü... Şiddetin sonlanması hâlinde gençler ve nitelikli çalışanlar bölgeye dönme, iş kurma eğilimine girer, beyin göçü tersine dönebilir; bu uzun vadeli üretkenlik artışı demektir.

Bölgesel diplomasi ve ekonomik iş birliği avantajı... Türkiye'nin Orta Doğu'yla ilişkilerinde istikrarlı iç güvenlik, dış politika manevra kabiliyetini ve bölgesel ekonomik entegrasyonunun fırsatlarını artırır. Bu projenin başarıya ulaşması aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan ve Türkiye dışında yaşayan Kürtler için de silahsız, demokratik, ekonomik entegrasyonuna dolaylı bir model oluşturur, hem Türkiye'nin bölgesel rolünü güçlendirir hem de Kürtlerle birlikte Orta Doğu'daki diğer toplumlara da daha barışçı gelecek perspektifi sunar.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; son dönemlerde tekrar konuşulan

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 17

yeni anayasa çabalarını önemsiyoruz. Toplumun genelini kapsayan, bireysel ve toplumsal hakları geliştiren ve koruyan demokratik bir Türkiye anayasasının yapılması desteklediğimiz önemli bir karardır. Çatışmalar yalnızca bedenlerde değil, dinlerde de iz bırakıyor. İnsanların kalplerine güven ve umut duygusunun yeniden doğmasını sağlayacak adımlar atmamız gerekiyor. Türkiye'de demokratik birlikteliğin güçlenmesi ve toplumsal barışın kalıcı hâle gelmesi için Kürt sorununun şiddetsiz çözümüne yönelik diyalog ve demokratik zeminde yürütülen tüm çabaları destekliyoruz. Gerçekten dünyada ve Türkiye'de çok büyük kırılmalar yaşıyoruz, bunları soğukkanlı bir biçimde analiz etmek, kavramsallaştırmak ve geniş bağlama oturtmak kolay değil. Teknolojiden iklime, gündelik hayattan inanç sistemlerine kadar her şey hızla değişiyor; siyaset ise ulusal ve uluslararası düzeyde en hızlı değişen alandır. Çok değerli adımların atıldığı bu kritik dönemde toplumsal birlikteliğin güçlendirilmesine vesile olmasını diliyorum, sürecin başarıyla ilerlemesine katkı sağlayan tüm kişi ve kurumlara teşekkür ediyoruz.

Konuşmamı Elon Musk'ın bir soruya verdiği cevapla bitiriyorum: "İnsanların görevi birbiri ardına sıralanmış problemleri çözmek değil, geleceği şekillendirmek olmalı." Buradaki bu Komisyonun bugün yaptıklarının da gelecekteki güzel Türkiye hayalini inşa etmek olduğunu biliyoruz. Sizi kutluyor ve tekrar hepimize beni dinlediğiniz için şahsım ve DOGÜNSİFED adına teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Türk.

Şimdi sözü Anadolu Güvenlik Korucuları ve Şehit Aileleri Konfederasyonu Başkanı Sayın Orhan Kandemir'e bırakıyorum.

Buyurun Sayın Kandemir.

ANADOLU GÜVENLİK KORUCULARI VE ŞEHİT AİLELERİ KONFEDERASYONU BAŞKANI ORHAN KANDEMİR - Sayın Komisyon Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; bugün huzurlarınızda ülkemizin güvenliği ve toplumsal huzurun en temel unsurlarından biri olan güvenlik koruculuğu sistemi hakkında konuşma fırsatı bulmaktan büyük bir onur duyuyorum. Siz kıymetli Komisyon üyelerine bu vatanın isimsiz kahramanları olan güvenlik korucularımızın geçmişten bugüne uzanan mücadelesini ve geleceğe dair taşıdıkları kararlılığı

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

arz etmek isterim.

Güvenlik koruculuğu bu toprakların kendi ihtiyaçlarından doğmuş millî bir duruşun ifadesi olarak şekillenmiştir. Yıllardır ülkemizin en zorlu coğrafyalarında, en ağır şartlar altında görev yapan korucularımızın fedakârlığı ve adanmışlığı her türlü takdirin üzerindedir. Vatanın birliği ve milletin huzuru uğruna canlarını feda eden aziz şehitlerimizi rahmetle, kahraman gazilerimizi minnetle anıyorum. Onların bıraktığı miras bu milletin kalbinde daima yaşayacaktır.

Değerli Komisyon üyeleri, güvenlik koruculuğu sistemi 1980'li yıllardan günümüze dek aynı azim ve kararlılıkla devam etmektedir. Bugün itibarıyla yaklaşık 50 bin güvenlik korucumuz yurt içinde ve sınır ötesinde Türk Silahlı Kuvvetlerimiz, Jandarmamız ve Emniyet teşkilatımızla omuz omuza görev yapmaktadır. Ayrıca yaklaşık 40 bin emekli güvenlik korucumuz ve 17 bin gönüllü korucumuz da bu büyük yapının önemli bir parçasıdır. Güvenlik korucularımız sadece birer güvenlik unsuru değil, aynı zamanda görev yaptıkları bölgenin coğrafi ve sosyolojik yapısına en hâkim kişilerdir. Tanıdıkları her karış toprak, bildikleri her patika güvenlik güçlerimize operasyonel anlamda önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu coğrafyanın öz evlatları olarak hem bölge halkının güvenliğini sağlamakta hem de devletimiz ile vatandaşlarımız arasında güçlü bir köprü görevi görmektedir. 442 sayılı Köy Kanunu'nun 74'üncü maddesi kapsamında görev yapan güvenlik korucularımız yalnızca bir güvenlik görevlisi değil, aynı zamanda birlik, beraberlik ve sadakatin en somut göstergesidir. Dağlarda, yaylalarda, tepelerde, boru hatlarında, barajlarda, köylerde tuttıkları nöbet, milletin bağımsızlık iradesinin bir nişanesidir. Şunu büyük bir inançla ifade etmek isterim ki güvenlik korucularımız, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da devletimizin ve milletimizin bekası için kendilerine verilecek her görevi aynı kararlılık ve sadakitle yerine getirmeye hazırdır. Bu güçlü irade ve koşulsuz vatan sevgisi milletimizin en büyük güvencesidir.

Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri; terörsüz Türkiye süreciyle ilgili ilk açıklama yapıldığı tarihten itibaren başlangıçta oluşan tedirginlik Sayın Cumhurbaşkanımız ve devlet yetkililerinin açıklamalarıyla yerini umutlu bir bekleyişe bırakmıştır. Bölge halkı ve güvenlik korucularının devletimize olan sadakati ve güveni en üst seviyededir. Bazı hususların açıklığa kavuşturulması

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

hem halkın hem de güvenlik korucularının endişelerini gidermeye ve güvenliğin kalıcı olarak tesisine önemli katkı sağlayacaktır. Terörsüz Türkiye sürecinin başından itibaren süreci baltalamaya çalışan çevrelerin yoğun propaganda faaliyetleri ile yanlış anlamalardan kaynaklı gelişmeler güvenlik korucularını kısmen de olsa gelecek endişesi içerisine sokmuştur. Gerek Konfederasyonumuz ve gerek ise il valilikleri koordinesinde güvenlik birimlerince yapılan aydınlatıcı faaliyetler endişelerin giderilmesi yönünde katkı sağlamıştır. Devlete ve millete büyük bir sadakat ve adanmışlıkla bağlı güvenlik korucularının sosyal haklarının iyileştirilmesi ve yaşamlarını can güvenliği ve göreceli bir refah içerisinde sürdürebilmesi hem bölgenin istikrarı hem de devletin bekası için büyük önem taşımaktadır.

Yörede yaşayan terörist faaliyetlere müzahir kesimler ile şehit yakınları, gaziler ve güvenlik korucularının terörsüz bir Türkiye geleceğine yürüyebileceklerine ilişkin çok kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır. Güvenlik korucularının görev ve yetkilerine, hangi koşullarda görev yapacaklarına ilişkin kararlar bölgenin önemi ve muhtemel riskler dikkate alınarak İçişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve konfederasyonumuzla koordine edilerek alınmalıdır. Terörsüz Türkiye süreci, güvenlik korucularını dışlayan bir sürece dönüşmemelidir. Güvenlik korucularına verilecek yeni statü, terörsüz bir Türkiye'nin en önemli güvencelerinden biri olmaya devam edecektir.

Şehit güvenlik korucularının aileleri ve gazilerin barış süreciyle birlikte çok hassas ve kırılabilir bir yapıya büründüğü ve yer yer de küskünlüklerin olduğu aşikârdır. Bu hassasiyetin giderilmesi için ikna edici faaliyet ve organizasyonların düzenlenmesi "Sizinle devletin işi bitince sizi bir tarafa atacaklar." şeklindeki propagandaların da etkisiz kılınmasına yol açacaktır. Devlete canını, malını, ailesini ve geleceğini adayan güvenlik korucularına bugün sahip çıkılması, devletimizin ve milletimizin geleceğine sahip çıkılması anlamına gelmektedir. Aksi bir yaklaşım, ileride gelişebilecek olumsuz koşullarda, yalnız güvenlik korucularını değil, devletin yanında olan veya olması muhtemel kesimlerin de güvensizlik içerisinde devletten uzaklaşmalarına neden olabilecektir. Güvenlik korucularının geleceği her türlü siyasi kaygının ötesinde, devletin bekası kapsamında ele alınmalıdır. Terörle mücadelede kahramanlaşmış bazı güvenlik korucularının her koşulda teröristler veya aileleri

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 20

tarafından hedef alınabileceği dikkate alınarak, aileleriyle birlikte yaşamlarını güven içerisinde ve onurlu bir şekilde sürdürmeleri sağlanmalıdır. Bu konuda yapılacak tespit ve değerlendirmeler koordine edilmelidir.

Güvenlik koruculuğu sistemi, terör tehdidinin varlığı nedeniyle hayata geçirilmiş önemli bir yapıdır. Bizler, terörden arınmış bir Türkiye hedefine kararlılıkla destek vermekteyiz. Camiamız, bugüne kadar yaklaşık 2 bin şehit ve 3 bin gazi vermiş bölgenin asil unsurlarıdır. Biz güvenlik korucuları, devletimizin ve milletimizin hizmetinde, vatanın bütünlüğü için devletimizin alacağı her türlü kararın yanında olduğumuzu ve bu süreçte üzerimize düşen tüm sorumlulukları yerine getirmeye hazır olduğumuzu beyan ediyoruz. Vatanın bütünlüğü ve milletimizin birliği ve dirliği için şu ana kadar olduğu gibi bundan sonra da terimizi, kanımızı, canımızı, malımızı adamaya devam etme azim ve kararlılığı içerisindeyiz. Önerilerimiz doğrultusunda geliştirilecek önlemler, moral ve motivasyonumuzun kalıcı olarak gelecek nesillere de aktarılmasına vesile olacaktır.

Saygılarımla arz ediyorum.

Son olarak da bizim güvenlik korucularımızın sesini burada, bu Gazi Meclisimizde duyurmamıza vesile olan başta Meclis Başkanımız Sayın Numan Kurtulmuş'a, AK PARTİ Ankara Milletvekilimiz ve aynı zamanda Genel Başkan Yardımcısı Sayın Kürşat Zorlu'ya ve Genel Sekreterimiz Sayın Hüseyin Kürşat Kırbıyık'a kendim ve camiam adına çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Burada bizleri dinleyen tüm üyelerimize de teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Kandemir.

Şimdi, bu oturumun son konuşmasını, Kadim Aşiretler Federasyonu Başkanı Sayın Rasim Aslan'a veriyorum.

Buyurun Sayın Aslan.

KADİM AŞİRETLER FEDERASYONU BAŞKANI RASİM ASLAN - Sayın Başkan, saygıdeğer Komisyon üyeleri ve kıymetli hazırın; ben de konuşmama başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlıyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Öncelikle, bu Kıymetli Komisyonu ülkemiz ve halkımız için çok önemli ve değerli bulduğumuzu belirtmek isterim. Yarım asırdır genelde Türkiye'nin, özelde doğu ve güneydoğunun kanayan yarası olan terör, dış mihrakların desteği ve içerideki iş birlikçilerin ortak hareketiyle kırk yıl boyunca on binlerce insanımızın şehit veya gazi olmasına ve birçok vatandaşımızın da can kaybına sebebiyet vermiştir; 100 milyonlarca maddi kayba yol açmıştır, kardeşi kardeşe düşman eden, Türkiye'nin huzur, güven ve istikrarını olumsuz yönde etkileyen en büyük musibet olarak tarihe geçmiştir.

2005 yılından önceki sistem ve devlet zihniyeti, yıllarca doğu ve güneydoğudaki halkın siyasi, iktisadi ve kültürel sorunlarına ya duyarsız kaldı ya da var olan sorunları inkâr politikasıyla terörün istismarına malzeme üretti ancak 2005'ten sonra inkâr politikası tamamen yok edildi; doğu ve güneydoğudaki halkın siyasal, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan yasal düzenlemeler yaptı ise de hatta "çözüm süreci" adı altında iyi niyetle bir çözüm bulmaya çalışmış ise de bu süreç farklı kesimler tarafından sekteye uğratarak amacına ulaşmadan son bulmuştur. Keza, yılların ihmali ve yanlış politikaların son bulması için Sayın Devlet Bahçeli tarafından teklif edilen ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da makul karşılanan terörsüz Türkiye çözümü gerek Kürt halkı tarafından gerekse de 85 milyon vatandaşımızın büyük çoğunluğundan destek bulmuştur. Ayrıca, DEM PARTİ'nin de bu yönde hiçbir ön şart ortaya koymadan katkı sağlaması son derece isabetli olmuştur. Buradan, Abdullah Öcalan'a, yaptığı silah bırakma çağrısından dolayı Kadim Aşiretler Federasyonu olarak teşekkürlerimizi arz ederiz.

Bu sürecin mimarı olan başta Sayın Bahçeli'nin ve Sayın Cumhurbaşkanımızın bu tarihî kararlar her türlü siyasi riski alarak tarihe geçtiklerini düşünüyoruz. Anadolu'nun yüzlerce yıllık birlikte yaşayabilme kültür birikiminin, kardeşlik ruhunun, birlik ve beraberliğinin, bereketinin, barışın, ortak yaşanmışlık öykülerinin, kültür ve medeniyet mirasının yaşatılmasının, daha da güçlendirilmesinin ve gelecek nesillere bırakılmasının ağır sorumluluğu, ancak bir o kadar da büyük onuru bu Komisyonla vücut bulacaktır.

Bizler Kadim Aşiretler Federasyonu olarak, bu büyük ailenin bir bileşeni olarak barışa, birlikte yaşam kültürüne, birlik ve beraberliğe, kardeşliğe ve kucaklaşmaya vesile olacak her türlü olumlu, hayırlı, güzel söylem ve fiile

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

destek olmaya hazır olduğumuzu belirtmek isteriz. Bu vesileyle, bu sürecin başlamasına vesile olan herkese de geleceğimiz adına teşekkür ediyoruz.

Kuşkusuz yüzlerce yıllık Anadolu kardeşliğine son asırlık süreçte çok ağır yaralar verildi. Toplumumuzun her bireyinin hafızasında ve yüreğinde çok ağır tahribatlara yol açan acılar yaşandı. Burada bunları tek tek sayıp yaraları yeniden deşmenin kimseye bir yararı olmayacaktır.

Şimdi, toplumumuzun bütün kesimleri olarak üzerimize düşen tarihi sorumluluk gereği kardeşlik ve barış ruhunu yeniden dirilterek, gelecek nesillerimiz için huzur dolu, müreffeh bir gelecek bırakabilmek için hepimiz üzerimize düşeni yapmalıyız. Eğitim sistemimiz, Diyanet İşleri, üniversiteler, siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, vakıflar, basın-yayın kuruluşları, sosyal medya mecraları ve benzeri bir şekilde birey ve toplum eğitiminin bir yerinde olan bütün kişi ve kuruluşlar söylem ve eylemlerini barış, kardeşlik, birlik beraberlik doğrultusunda geliştirmelidirler, hatta bu bir zorunluluk olarak devlet eliyle hukuk sistemimizde güvence altına alınmalıdır.

Berberce yüz yıldır Anadolu'da birlikte yaşadığımız bütün etnik ve inanç gruplarının değer yargılarının korunması, saygı görmesi sağlanmalı ve her türlü ayrımcılık girişimlerinin önlenmesine yönelik hukuki düzenlemelerin yapılması... Ayrıca, köy ve mezralarda göçe zorlanan, yaşamdan koparılan bu yurttaşlarımızın mağduriyetlerinin giderilmesi yeniden köye dönüş projesiyle mümkün olacaktır ve bu konuda halkımızın teşviklerle istifade edilmelerinin sağlanması...

Özetlemek gerekirse ülkemizdeki Kürtler ile diğer ülkelerdeki Kürtler ve Kürt sorunu arasında çok önemli farklar vardır ve doğal olarak sorunların çözümü, beklenti ve önerileri de farklıdır. Ülkemizdeki Kürtler belli bölgelerde yoğunlaşmış olsa da aslında Anadolu'nun her yerinde bütün etnik ve inanç grupları iç içe yaşamaktadırlar. Tarihten bugüne hep aynı cephelerde aynı ortak düşmana karşı birlikte omuz omuza savaşmış ve şehit olarak bize bayrak ve bir vatan miras bırakılmıştır. Kanaatimizce bu Komisyonun amacı, ortak akıl ve akliselikle bu kanayan yaraya derman olup kardeşlik üzerine yeniden müreffeh bir gelecek inşa etmektir.

Federasyonumuzun görüşü olarak, yukarıda belirttiğimiz bazı

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

düzenlemeler biraz özveri, karşılıklı anlayışla, birliğimiz, beraberliğimiz bozulmadan toplumumuzun ortak beklenti ve taleplerine cevap verecektir. Toplumun bütün bileşenleri olarak her türlü nefret söyleminden ve ayrıştırma dilinden uzak durmalıyız. Kadim Aşiretler Federasyonu olarak bütün alt bileşenlerimizle ülkemizin her bir bireyinin huzur ve refahı, kardeşçe güven içinde yaşaması, birlik ve beraberliği için bütün gücümüzle her türlü desteği sağlamaya hazır olduğumuzu belirtmek isteriz. Bu çalışmalarımız ihlas ve samimiyetle devam etmiş, halkımızın zarar görmesi büyük ölçüde önlenmiştir. Ancak, gerçek manada kalıcı ve uzun ömürlü olması için yapılması gereken hususlar vardır. Bu genel anlamlardan sonra bölgemize yönelik atılabilecek daha somut adımlar olarak da aşağıda belirttiğimiz hususları Kıymetli Komisyonun takdirine sunuyoruz:

1) Rengi, ırkı, dili ve dini ne olursa olsun herkesin eşit düzeyde bu ülkenin birinci sınıf vatandaşı olarak kabul edilmesi.

2) Yerel yönetimlerle ilgili kanunların yaşananlar açısından gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi.

3) Üst görevlendirmelerde her türlü ayrımcılıktan uzak, liyakat ve ehliyete dayalı adil bir görevlendirme sisteminin getirilmesi.

4) Farklı toplumlara mensup âlim, kanaat önderi ve diğer önemli şahsiyetlerin bazı durumsal koşullara karşı çıkmaları nedeniyle hain ilan edilmesinin kaldırılması ve bu itibarlarının iade edilmesi, bu kişilerle ilgili ders kitaplarındaki olumsuz ve aşağılayıcı ifadelerin kaldırılması.

5) Öncelikle, yüz yıldan beridir toplumumuzun birlik, beraberlik ve kardeşliğini olumsuz yönde etkileyen bakış açısı ve zihniyetin değişmesi için uygun iklimin oluşturulması.

6) Bu süreçte dil, kültür, ana dilde yayın, ana dilde eğitim ve isim verilme gibi yapılan düzenleme ve iyileştirmelerin yasal güvence altına alınması.

7) Ekonomik olarak Doğu ve Güneydoğu'nun batı illerimize oranla kalkınmışlık farkını ortadan kaldıracak ve insanlarımızın refah düzeyini yükseltecek tedbirlerin alınması.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

8) Ecdadımızdan miras olan ve her zaman toplumumuzu bir arada tutan dinî, millî ve manevi değerlerimizi esas alan bir yasal düzenlemenin yapılması.

9) 5233 sayılı Terörle Mücadele Yasası sürecinin uzatılması.

10) Toplumun kaynaşmasına, birlik ve beraberliğine katkı sunan, toplum tarafından saygınlığı olan, barışı, huzuru ve dayanışmayı sağlayarak büyük bir rol üstlenen, binleri temsil eden aşiret liderlerinin, dinî şahsiyet önderlerinin ve kanaat önderlerinin itibarlarının korunması.

11) Bölge ekonomisini canlandıracak, gençlerimize istihdam alanları oluşturacak yatırımın yapılması, sınır ticaretinin desteklenmesi, daha çok sınır kapılarının açılması ve geçişleri hızlandıracak tedbirlerin alınması.

Bu sorunların çözümüne katkı sunacak, kardeşliğin pekişmesine vesile olacak kişi ve gruplar bütün insanlığın takdirini ve Allah'ın rızasını kazanacaktır. Ayrıca, Türk ve Kürt kardeşliğinin yeniden tesisi, İsrail saldırganlığına ve yayılmacılığına karşı alınabilecek en büyük tedbirdir.

Bu vesileyle, bizler Kadim Aşiretler Federasyonu olarak kuruluş değerlerimizden biri de bu olumsuzlukların ülkemizde son bulması ve kardeş kanının akmasının durdurulması yönünde nasıl bir çözüm bulunabileceği konusu, attığımız ilk adımlardan biri olmuştur; Kadim Aşiretler Federasyonu olarak 2016 yılında 23 aşiret lideri ve 300 kanaat önderiyle yaptığımız istişare, müzakereler ve mütalaalar sonucunda kurulma çalışmalarına başlanmıştır. Şu anda birçok ilimizde resmî temsilcilerimiz atanmış ve diğer illerde de bu temsilci atama çalışmaları devam etmektedir. Çalışmalarımızda Doğu ve Güneydoğu ile bütün Türkiye'yi kapsayacak şekilde, milletimizi tehlikelere karşı koruyarak ve örf, âdet, gelenek, kültürel, millî ve manevi değerlerimiz ışığında milletimizi bir araya getirecek çözümler üreterek, mücadele ederek, diğer taraftan devletimizin ve Hükûmetimizin de çalışmalarına ışık tutması için her zaman ülkemizin bekası ve 85 milyon insanımızın kardeşliği bizim önceliğimiz olmuştur.

Sayın Başkan, bu vesileyle tekrar barış ve kardeşliğimizi sağlamak amacıyla bu süreci başlatan, katkı ve destek sunan herkese, ortak geçmişimiz, değerlerimiz ve geleceğimiz adına Kadim Aşiretler Federasyonu olarak şükranlarımızı arz ediyorum; bizleri de bu Komisyona davet ederek görüşlerimizi

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 25

önemsediğiniz için ayrıca teşekkür ederken her şey birlik, beraberlik ve kardeşliğimiz için diyor, saygılarımı sunuyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Aslan.

Değerli arkadaşlar, böylece 11'inci Toplantımızın ilk oturumunda bölgede faaliyet gösteren 5 sivil toplum kuruluşumuzun saygıdeğer temsilcilerini dinledik, İkinci Oturumun hazırlanması için bir on dakika ara veriyoruz.

Kapanma Saati:12.23

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 12.45

BAŞKAN: Numan KURTULMUŞ

-----0-----

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın milletvekilleri, Komisyonumuzun 11'inci Toplantısının İkinci Oturumunu açıyorum.

İlk sözü Mezopotamya Göç İzleme ve Araştırma Derneği Başkanı Sayın Murat Sarı'ya veriyorum.

Sayın Sarı, hoş geldiniz.

Buyurun.

MEZOPOTAMYA GÖÇ İZLEME VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ BAŞKANI MURAT SARI - Merhabalar, hoş bulduk.

Mezopotamya Göç İzleme ve Araştırma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı olarak buradayım. Bu imkânın tanınmasından dolayı memnunuz, bu memnuniyetimizi ifade etmek istiyoruz. Öncelikle teşekkür ederiz.

Mezopotamya Göç İzleme ve Araştırma Derneği olarak çalışmalarımız çerçevesinde özellikle 90'lı yıllarda yaşanan güvenlik odaklı politikalar

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

çerçevesinde boşaltılan köylere değinmek istiyoruz. Bu doğrultuda güvenlik odaklı politikalar çerçevesinde binlerce köy ve mezra 90'lı yıllarda boşaltılmıştır, milyonlarca insan zorla göç ettirilmiş, yerinden edilmiş ve uzun yıllar boyunca kendi topraklarına, evlerine, tarım alanlarına ve geçim kaynaklarına erişimden mahrum kalmıştır. Bu süreçte yaşanan zorunlu göç sadece fiziksel yer değiştirmeyi değil, aynı zamanda ciddi sosyoekonomik, kültürel ve psikolojik yıkımları da beraberinde getirmiştir. Boşaltılan yerleşim birimleri, İnsan Hakları Derneği ve Mezopotamya Göç İzleme ve Araştırma Derneği verilerine göre 90'lı yıllarda yaklaşık 3.700 köy ve mezra boşaltılmıştır.

Bu göçün, bu zorla yerinden edilme sürecinin esasen iki farklı yansıması olmuştur "iç göç" ve "uluslararası göç" şeklinde. İç göç, zorla yerinden edilenlerin büyük bir kısmının Ankara, İzmir, İstanbul, Diyarbakır gibi büyük metropollere göçünü içerir. Uluslararası göç ise yine bu göçün orta vadedeki yansıması, yani o 90'lı yıllarda zorla yerinden edilmiş insanların kentlerde yaşadıklarını, aslında Henri Lefebvre'nin ortaya koyduğu "kent hakkı" kavramından tam olarak yararlanamadıklarını ve bundan kaynaklı da ekonomik sebeplerle dışa, uluslararası bir göçe mecbur kaldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, yine o göç süreciyle bağlantılı olarak binlerce insan da Avrupa ve Amerika'daki bazı ülkelere sığınma talebinde bulunmuşlardır.

Bu göç sürecinin psikososyal ve kültürel etkileri kaçınılmazdır. Elbette ki bu süreçle ilgili bu sürecin yarattığı birtakım travmalar mevcuttur. Bu travmalar zorunlu göç eden bireylerde anksiyete, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik sorunlara yol açmıştır. Bu konuya ilişkin bir rapor paylaşmak isterim, "Human Rights Watch"un bir raporudur bu. Bu raporda, göç ettirilenlerin psikolojik travmaya maruz kaldıkları kapsamlı bir şekilde belgelenmiştir. 1998 yılında yapılan tıbbi bir çalışmada iç göçe zorlananların yüzde 66'sının posttravmatik stresten kaynaklı hastalandıkları, yüzde 29,3'ünün derin depresyon belirtileri gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bir diğer inceleme çalışması ise göç ettirilenlerin yüzde 9,5'inin göç ettirilme sırasında ve sonrasında meydana gelen ruhsal hastalıklara sahip olduğunu ispatlamıştır.

Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği, Nisan 2002; Mersin Üniversitesinden Mehmet Barut'un yaptığı bir araştırmadır bu. Bu araştırma da 17.845 kişinin girdiği bir inceleme çalışmasıdır. Ayrıca, sunmuş olduğumuz

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

raporun dayanağı da şudur: Doktor Aytekin Sır, Doktor Yener Bayram ve Doktor Mustafa Özkan'ın Türk Psikiyatri Dergisi'nde yayınlanan bir makalesinden alınmıştır, göç sürecinin yaratmış olduğu travma...

Ayrıca, yine bu göçün yaratmış olduğu birtakım kültürel uyum problemleri beraberinde gelmiştir. Bu kültürel uyum problemleri, göç edilen yerlerde dil ve kültür farklılıkları nedeniyle uyum sorunları yaratmıştır.

Yine, bu süreçten en çok etkilenen kesim kadınlar ve çocuklar olmuştur. Bu doğrultuda kadınlarla ilgili şuna değinebiliriz: Göç eden kadınlar kentlerde düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmış, sosyal izolasyon ve aile içi şiddet gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Yine, çocukların eğitim hayatları kesintiye uğramış, yeni ortamlara uyum sağlamakta zorluk çekmişlerdir ve psikolojik sorunlar yaşamışlardır.

Bu sürecin devamında işsizlik ve ekonomik sorunlar da bunun beraberinde gelmiştir. Göç edenlerin çoğu kendi topraklarını bıraktıktan sonra, aslında kendi topraklarında tarım ve hayvancılık faaliyetlerini yürütüp gayet makul şartlarda yaşarken kentlere göç sonrası vasıfsız işlerde çalıştırılmış, ağır işlerde çalıştırılmışlardır; esasen bu kişiler ucuz iş gücü olarak kullanılmıştır. Devamında ise bu kişilerin gittiği yerlerde çalışma hayatına başlamasıyla birlikte birtakım sosyal uyumsuzluklar da ortaya çıkmıştır. Aslında bu ekonomik sebepler yerleşik halklarla ilişkilerin bozulmasına da sebep olmuştur. Ayrıca, bunun sosyal ve ekolojik sonuçları da kaçınılmaz olmuştur. Zorla yerinden edilme sürecinde binlerce köy boşaltılmış, evler ve tarım alanları yakılmıştır; bu durum, kırsal üretimin çökmesine, kentlerde yoksul mahallelerin genişlemesine neden olmuştur. Ekolojik açıdan orman yangınları, meraların insansızlaşması ve tarım topraklarının işlenmemesi bölgedeki doğal dengeyi bozmuştur. Bu ekolojik kırımın geri dönüş hakkının önündeki engel oluşunu biraz ayrıca ele almak gerekiyor çünkü devam eden bir süreç açıkçası. Burada maden sahaları ve taş ocakları tarım ve hayvancılığın yapılmasını engellemekte. Şu an 90'lı yıllarda boşaltılmış köylerde devam eden faaliyetlerden bahsediyoruz. Bu durum, köylülerin geçim kaynaklarına dönüşünü kalıcı biçimde kaldırmaktadır. Buna bir avukat olarak mesleki faaliyetlerim çerçevesinde gördüğüm en somut örnek: Diyarbakır'ın Dicle ilçesinin Kurşunlu köyünde devam eden bir maden faaliyeti, yine 90'lı yıllarda güvenlik gerekçeleriyle boşaltılmış bir köye geri dönüşün

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Bölge halkıyla yaptığımız bire bir görüşmeler de mevcuttur. Bu görüşmelerde "90'lı yıllarda boşaltmak zorunda kaldığımız köyümüze geri dönmek istiyoruz fakat maden ocağı ve maden faaliyetleri bu dönüşün önünde ciddi bir engeldir..." Bu madencilik faaliyetleri çerçevesinde dinamitler patlatılıyor, ayrıca birtakım kimyasallar ve ağır metal kirliliği ortaya çıkıyor. Bu kimyasal ve ağır metal kirliliği, altın ve diğer metalik madenlerin çıkarılmasında kullanılan siyanür, cıva, arsenik gibi toksik maddeler su ve toprağa karışmakta ve oradaki doğal dengeyi, biyolojik dengeyi bozmaktadır. Ayrıca, toz ve partikül salımı da... Yine, bunlar raporlanan verilerdir. Bu raporlar barolar, Tabipler Birliği ve TMMOB aracılığıyla kayıt altına alınmış raporlardır. Taş ocakları ve maden sahaları yoğun gaz üretmektedir. Şimdi, bu bölgelerde gerçekleşmiş olan bu madencilik faaliyetleri birilerini -tabiri caizse- zengin ederken orada bulunan binlerce insanın yaşam hakkını ihlal etmektedir. Esasen, yaşam hakkını, barınma hakkını ve köye geri dönüş hakkını, kendi topraklarına ve özüne, kendine dönüş hakkını çok ciddi bir şekilde ihlal etmektedir. Hani bunu da artık vicdanlar nasıl kabul eder, nasıl değerlendirir takdir sizindir.

Ekolojik kırım yalnızca çevre hakkının değil aynı zamanda sağlık hakkının sistematik ihlali anlamına gelmektedir. Bu bahsettiğimiz bölgelerde kanser vakaları ciddi bir şekilde artmıştır. Yine, bu bahsettiğimiz madencilik faaliyetleri tarım ve hayvancılığın önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır; bunun da ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yine, bu zorla göç sürecinde yani zorla yerinden edilme sürecinde hak kayıplarına ve göç ettirilen yurttaşların esas, temel haklarına da değinmekte fayda var. Burada mülkiyet haklarını fiilen kullanamaz hâle gelmiş yurttaşlardan bahsediyoruz; tarımsal üretim, hayvancılık gibi temel geçim kaynaklarından mahrum kalmış, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere erişim konusunda ciddi mağduriyet yaşamışlardır. Yine, bu toplumsal bağlarını, kültürel miraslarını ve yaşam alanlarını kaybetmişlerdir.

Bu geri dönüşlerin önündeki temel faktörleri de ele almak gerekiyor. Burada askerî güvenlik bölgelerinin bulunması başlıca faktörlerden birisidir. Yine, mayınlı alanlar; özellikle Türkiye-Suriye sınırı gibi bölgelerde köyler arasında mayınlar döşendi; bu durum hem yaşam hem de geçim kaynaklarını

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

tehlikeye attı. Bu mayınlı alanlarla ilgili durum üstünde ayrıca bir özet bilgi sunmak istiyoruz açıkçası. Mayınlı alanların bölgede yaratmış olduğu tahribatlar bilinmektedir. Bu mayınlı alanlarla, esasen, bununla ilgili Ottawa Sözleşmesi var; bu Sözleşmenin yürürlüğe konmasından sonra birtakım gelişmeler sağlandı fakat bunun biraz daha şeffaf, görünür ve yasal zeminde yapılması kaçınılmazdır hani buradaki geri dönüşlerin önündeki bu engelin kaldırılabilmesi adına.

Yine, kimlik ve yurttaşlık sorunları yaşandı. Sınırın bir tarafında... Burada ayrılan bölgelerden bahsedebiliriz, yine Nusaybin ve Suriye'nin Kamışlı kentindeki akrabalık ilişkilerinden de bahsedebiliriz. Burada aile bağları zedelendi, kendisi bir tarafta vatandaşken, yurttaşken diğer tarafta kaçak, mülteci pozisyonuna düşürüldü. Bu parçalanmışlık hem diasporik yaşamı hem de kimlik politikasını şekillendirdi.

Geri dönüşün önünde hâlâ ciddi güvenlik, mülkiyet ve altyapı sorunları da bulunmaktadır, bunların da ele alınması gerekiyor. Bunu biraz daha açacağımız geniş başlıklar var esasen. Siyasi irade eksikliği sürecin kalıcı şekilde çözümlenmesini engelliyor bu doğrultuda. Yine, bir barış süreci başladı; evet bu barış sürecinin inşası noktasında 90'lı yıllarda zorla yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşünün önündeki engellerin kaldırılması ve bu sürecin bu şekilde inşa edilmesi kaçınılmazdır, hani bu bir esasen yüzleşmedir de aynı zamanda.

Yine, burada esasen değinmemiz gereken en önemli konulardan biri koruculuk sisteminin yaratmış olduğu militarist ortam, geri dönüşlerin önündeki en somut engeldir. 90'larda boşaltılan köyler ve zorunlu göç mağdurlarına yönelik etkin bir geri dönüş ve onarım süreci sadece bireysel hakların iadesi açısından değil, aynı zamanda Türkiye'de demokratikleşme, toplumsal barış ve adaletin tesisi açısından da yaşamsaldır. Bu nedenle kapsamlı bir yasal düzenleme yapılmalı, geçmişte yaşanan mağduriyetler kabul edilmeli, giderilmeli ve bu süreç insan haklarına dayalı bir yaklaşımla yeniden inşa edilmelidir.

Şimdi, sürecin önündeki engellerden, koruculuk sisteminden bahsettik, bu koruculuk sisteminin sürecin önünde nasıl bir engel olduğunu biraz daha açmak gerekiyor diye düşünüyorum. Koruculuk sistemi, bilindiği üzere 1980'li yıllarda kuruluşu olan bir sistemdir. Bunun hukuki dayanağı 442 sayılı Köy Kanunu'na eklenen 3175 sayılı Yasa değişikliğidir. Maksimum korucu sayısı geçmişten

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

bugüne 1997 yılında 94 bin ken güncel verilerle 60 bin civarında olduğu bilinmektedir. Köy koruculuğu sistemi 1980'lerden itibaren uygulanan bir politikadır, özellikle zorla yerinden edilen kişilerin bulunduğu bölgelerde uygulanan bir politikadır. Koruculuk sistemi, köye geri dönüşleri engelleyen başlıca faktörlerden biridir. Korucuların kontrolündeki köylerde geri dönen yurttaşlar güvenlik endişeleri yaşamaktadır; bunları ayrıca açacağız, her birini ayrı bir başlıkla açacağız çünkü önemli bir faktördür. Korucuların geçmişteki ihlalleri nedeniyle toplumsal barışın sağlanması zorlaşmaktadır. Şimdi, bu geçmişteki ihlaller birtakım raporlarla sabittir. Bu raporların yaratmış olduğu psikoloji, geri dönüş önündeki psikoloji, ciddi bir şekilde koruculuğun bölgede bulunması ve koruculuk sisteminin yaratmış olduğu militarist ortamdan kaynaklı ciddi bir engel teşkil etmektedir. Koruculuk sistemi toplumsal ayrışma ve güvensizlik oluşturmaktadır. Köy koruculuğu, aynı köyde akraba grupları arasında bile kutuplaşmalara yol açtı. Korucu olanlar ve olmayanlar arasında güven kaybı, düşmanlık ve sosyal parçalanmışlık gelişti.

Yine, koruculuk sisteminin bölgedeki en büyük yansımalarından biri şiddet ve insan hakkı ihlalleridir. Bazı korucuların keyfî güç kullanımı, zorla göç ettirme, işkence, mala el koyma gibi suçlara karıştığı raporlandı. Bu durum, bölgede devlet-halk ilişkisini daha da zedeledi. İnsan Hakları Derneğinin 1990-2009 dönemine ait özel raporuna göre köy korucuları tarafından gerçekleştirilen çok sayıda insan hakları ihlali belgelenmiştir. Bu ihlaller arasında keyfî gözaltılar, işkence, zorla kaybetmeler, yaşam hakkı ihlalleri bulunmaktadır.

Yine, devamında, koruculuk sistemiyle ilgili suç ekonomisi ve yolsuzluktan da bahsedebiliriz. Silahlı güç sahibi olmaları yerel düzeyde adalet mekanizmalarının bozulmasına yol açtı. Bu sabit bir şekilde ilgili bölgelerde gözlem yapan hak temelli kuruluşların gözlemlerinde de, raporlarında da sabittir. Devlet otoritesine bağımlılık ve yerel inisiyatifin zayıflamasına da sebep oldu koruculuk sistemi. Koruculuk, yerel halkın kendi güvenlik algısını devletin silahlı gücüne bağlamasına sebep oldu. Bu durum, sivil çözüm yollarını ve demokratik katılımı önledi. Sosyal ve ekonomik olumsuzluklarsa bu sürecin en görünen örneklerindedir. Devlet maaşıyla desteklenen koruculuk, tarımsal üretimin ve geleneksel ekonomik yöntemlerin önüne geçti. Bugün baktığımızda özellikle genç nüfusun tarımsal üretim ve geleneksel ekonomik yöntemlerle üretim kısmında

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

bulunmak yerine silahlı görevlerle geçim sağlamasına yol açtı.

Yine, koruculuk sisteminin en temel yansımalarından biri uzun vadeli barışa engel olmasıdır. Koruculuk sistemi çatışmayı derinleştiren bir unsur oldu. Barış süreçlerinde tarafsızlık sorunları doğurdu, bir çözümün önünde engel olarak görüldü. Demokratik hukuk devleti açısından sorunları da ele almak gerekiyor. Korucuların sivillere karşı işlediği iddia edilen ağır insan hakları ihlalleri yani zorla göç ettirme, köy boşaltmaları, faili meçhul cinayetler, işkence, mal ve mülk gaspı uzun yıllar boyunca rapor edilmiştir. Bu durum, bireylerin yaşam hakkı, mülkiyet hakkı ve kişi güvenliği hakkının hukuk devleti güvenceleri dışında kalmasına yol açmıştır.

Şimdi, koruculuk sisteminin hukuk devleti ilkesi açısından değerlendirilmesini ayrıca şu şekilde ele alabiliriz: Hukuk devleti ilkesi, modern anayasal düzenlerin temel taşıdır. Bu ilke hukukun üstünlüğü, hukuki güvenlik, temel hak ve özgürlüklerin korunması, eşitlik, idarenin hesap verilebilirliği ve yargısal denetim gibi alt unsurları içerir.

Şimdi, hukukun üstünlüğü ve hukuk güvenliği ilkesi doğrultusunda koruculuk sistemini şu şekilde ele alabiliriz: Koruculuk sistemi başlangıcından itibaren geçici ve olağanüstü bir güvenlik tedbiri olarak öngörülmüş, buna rağmen kalıcı bir kurumsallaşmaya dönüşmüştür. Korucuların görev, yetki ve sorumluluklarının yasal dayanağı belirsizdir ve çoğu kez idari düzenlemelerle şekillenmiştir. Bu durum, hukuki öngörülebilirliği ortadan kaldırmaktadır, bireylerin hukuki güvenlik haklarını ihlal etmekte, keyfî uygulamalara zemin hazırlamaktadır.

Yine, temel hak ve özgürlüklerin korunması sorumluluğu temelinde de koruculuk sistemi ele alınırsa, burada İnsan Hakları Derneği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve çeşitli uluslararası raporlar köy boşaltmaları, zorunlu göç, faili meçhul cinayetler ve mülk gaspı gibi ciddi ihlallerin koruculuk sistemiyle bağlantılı olduğunu belgelemektedir. Bu yönüyle bu sistem, hukuk devleti ilkesinin en temel özelliği olan hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması işlevini zayıflatmıştır. Ayrıca, eşitlik ilkesine aykırılık da mevcuttur. Koruculuk, yalnızca belirli bölgelerde ve topluluklarda uygulanmıştır. Vatandaşlar arasında eşitlik ilkesine aykırı bir güvenlik politikası yaratmış, korucu olmayı reddeden

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

köylerin devlet tarafından dışlanmasına, ekonomik ve sosyal baskılara maruz kalmasına yol açmıştır. Bu başlığı şu şekilde de ele alabiliriz: Bu bahsedilen bölgelere gidildiğinde en temel hâliyle oradaki yol çalışmalarını bile bu kapsamda değerlendirebiliriz. Dolayısıyla bu koruculuk sistemi toplum içindeki ayrımcılığı da derinleştirmiştir.

Yine, bu koruculuk sistemi sivil alanın militarizasyonunu beraberinde getirmiştir. Devletin tarafsız otorite olma niteliğini zedelemiş, sivil yaşamın güvenlik politikalarla iç içe gelmesine yol açmıştır. Hukuk devletinden beklenen sivil otoritenin üstünlüğü ilkesi bu şekilde aşındırılmıştır.

Koruculuk sisteminin geri dönüş hakkı üzerindeki etkileri: Bölgede silahlı varlığını sürdürerek geri dönüş girişimleri fiilen engelleyici bir nitelik kazanmıştır. Dönüş hakkının etkin biçimde kullanılmasının önünde kalıcı bir engel olmaktadır. Birkaç örnek karar sunmak istiyoruz, hatta İnsan Hakları Derneğine bu doğrultuda 22 Ocak günü İHD Diyarbakır Şubesine başvuran bir yurttaş, Kulp ilçesi Çukurca köyüne bağlı Zümrüt mezrasında ikamet ettiğini ancak 1992 yılında koruculuk sistemine geçilmesi üzerine köyden göç ederek il merkezine yerleştiğini belirtmiştir. Geçimini sağlamak için 20 Ocak 2003 günü Orman Köylülerine Yardım Vakfına başvurmak için Kulp ilçesine gittiğini, tüm belgelerin hazır olduğunu ve mahalle muhtarına verdiğini, yine yurttaşın kendisine mahalle muhtarının küfürlerde bulunduğunu ve hakaret ettiğini, sonra ellerinde silah olan ilgili korucular tarafından tartaklandığını, feci şekilde dövüldüğünü, kendisine hitaben "Saldırın, bu teröristtir!" denildiğini belirtti. Bir gün sonra suç duyurusunda bulunmak için ilçe merkezine gittiğini, adliyenin önünde muhtarın adamlarının bulunduğunu, adliye binasına girişinin önünde engel olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu süreçle ilgili bu bahsettiğimiz koruculuk sisteminin bölgede yaratmış olduğu tahribatlardan herkesçe bilinen N.Ç. davasını da vurgulamakta fayda var. Bu, aslında oradaki hukuki güvenlik ilkesini temelde zedelediğini göstermektedir. Bu doğrultuda esasen temel taleplerimiz, bu kadim topraklara geri dönüşün önünün açılmasıdır. Bu, mekânın hafızasını, yine onarıcı dönüş isteğini beraberinde getirmektedir. Bu geri dönüş engellerinin kaldırılması, yine bahsettiğimiz koruculuk sistemi, özel güvenli bölge uygulamaları bulunmakta, bu konuya ilişkin fiilî birtakım gelişmeler olsa da yasal bir zemine alınması gerekliliği olduğunu düşünmekteyiz.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 33

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız lütfen.

Buyurun, tamamlayınız.

MEZOPOTAMYA GÖÇ İZLEME VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ BAŞKANI MURAT SARI - Teşekkür ederim.

Temel taleplerimiz kısmına geçelim, süremiz bitti, hoş görün.

Hak ihlallerinin tanınması ve araştırılması temel taleplerimizdendir.

Yeni, kapsayıcı bir yasal düzenleme talebimizdir.

Yine, 2004 tarihli 5233 sayılı Yasa'nın esasen beklenen oradaki tazmin boyutunu karşılamadığını, aksine gerçekleri çarpıtan bir boyuta vardığını, bu doğrultuda daha efektif bir yasal düzenlemenin yapılması gerekliliği mevcuttur. Köylerin asıl isimlerinin iadesi, Kürtçe, Zazaca, Ermenice, Arapça gibi. Geri dönüşün önündeki engellerin kaldırılması, toplumsal onarım ve yüzleşme süreci, demokratik katılımın güvence altına alınması, koruculuk sisteminin lağvedilmesi, silahların toplanması ve bir bütün hâlinde tüm yönleriyle koruculuk sisteminin lağvedilmesi gerekmektedir. Köye dönüş programlarının güçlendirilmesi; altyapı, tarımsal destekler ve ekolojik restorasyon projeleriyle...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız.

Buyurun.

MEZOPOTAMYA GÖÇ İZLEME VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ BAŞKANI MURAT SARI - Hakikat ve adalet komisyonunda zorla göç ettirilenlerin tanıklıklarının alınması ve zararlarının telafisi talebimizdir.

Yine, bahsettiğimiz madene ilişkin ve devamında zorla göç ettirilen ve boşaltılan bölgelerdeki ekolojik kırığa ilişkin ekolojik onarım, orman rehabilitasyonu, tarım ve hayvancılık destekleri, biyoçeşitliliğin korunması taleplerimiz arasında mevcuttur.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Yine, toplumsal barış yerel halkın katılımıyla köylerin yeniden inşası talebimizdir. Ayrıca, Mahmur'a ilişkin taleplerimiz de mevcuttur. Mahmur halkının zorunlu göçe maruz kalmış olduğu resmî olarak tanınmalı, onarıcı adalet anlayışıyla devlet sorumluluk almalıdır. Kendi köyelerine, memleketlerine, gönüllü ve onurlu geri dönüş hakkı anayasal ve yasal güvence altına alınmalıdır. Geri dönüşü engelleyen idari, siyasi ve askerî tüm uygulamalar kaldırılmalıdır.

Biz bir rapor sunacağız dağıtılmak üzere, raporu burada bırakacağız, ilgililerle paylaşılabilir.

Çok teşekkür ederim söz hakkı tanıdığınız için.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ederim.

Şimdi, Mezopotamya İslami Araştırmalar Federasyonu temsilcisi Sayın Abdullah Sağır'a söz veriyorum.

Buyurun.

MEZOPOTAMYA İSLAMİ ARAŞTIRMALAR FEDERASYONU TEMSİLCİSİ
ABDULLAH SAĞIR - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Bu imkânı bize sunduğunuzdan dolayı başta sizlere, üyelerinize ve bütün parti gruplarına teşekkürlerimi arz ediyorum. "..."(1)

Bizler de Mezopotamya İslami Araştırmalar Federasyonu olarak bölgemizde ve ülkemizde tespit ettiğimiz bazı sıkıntılarımızı ve çözüm önerilerimizi tespit ederek sizlere arz etmek istiyoruz.

Malumunuz olduğu üzere, ülkemizde yaşayan farklı etnik köken sahibi halkların eğitim ve öğretim başta olmak üzere çeşitli alanlarda ana dillerini kullanma konusunda yaşadıkları sorunlar, yine, çeşitli inanç sahiplerinin dinî vecibelerini yerine getirmede ve sonraki nesle ulaştırmada karşılaştığı sıkıntılar hepimizin malumudur. Komisyonunuzun adlandırılmasından anlaşıldığı gibi Komisyonun hedeflerinden biri de ülkemizde yaşayan halklar, inanç gurupları, özellikle Türk, Kürt ve Araplar ile Alevi, Sünni Ezidi, Ermeni ve farklı inanca sahip diğer azınlıklar arasında kardeşliğin tesis edilmesidir. İslam dini de ana

(1) Bu bölümde hatip tarafından Türkçe olmayan kelimeler ifade edildi.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

kaynağı Kur'an ve Hazreti Muhammed'in sünneti aracılığıyla kardeşliği teşvik etmiş, kardeşliğin yerleşmesi ve yayılması için çeşitli tedbirleri almış, uygun zemini hazırlamıştır. İslam, ana kaynağı aracılığıyla kardeşliğin nereden kaynaklandığını ve nasıl başladığını ortaya koymuş, onun bazı temel ilkelerini ve zedeleyici bazı noktalarını açıklamıştır. Örneğin, Kur'an ilk başta bizlerin bir erkek ve dışıdan yaratıldığımızı beyan etmiş, ardından hepimizi Âdem'in çocukları olarak kabul edip "Ya beniâdem." şeklinde muhatap almıştır. Yine, etnik ve inanç bakımından tek bir topluluk olduğumuzu, Yüce Yaratıcı dileseydi bu şekilde kalacağımızı vurgulamış ancak birbirimizi tanımak ve olduğu gibi kabul etmek amacıyla halklara ve kabilelere Allah tarafından ayrıldığımızı ifade etmiştir. Bunun doğal neticesi olarak ortaya çıkan dillerimizin ve renklerimizin farklı oluşunun Yüce Tanrı'nın varlığının ve birliğinin nişanelerinden biri olduğunu izah etmiş, bu farklı oluşum bölünme sebebi değil iyilik ve hayırlarda yarışmaya vesile kılınmasını talep etmiştir. Ayrıca İslam bizlerin Yüce Allah'a inananlar olarak ancak kardeş olduğumuzu ilan etmiş, kardeşlere de barışın yakışacağından, rahmete mazhar olunabilmemiz umuduyla kardeşlerimiz arasında barışın tesis edilmesini, birbirleriyle barıştırılmasını emretmiştir. Bu minvale binaen Kur'an'ın, Türk, Kürt ve Araplar başta olmak üzere hepimizin Âdem'in çocukları ve inananlar olmamız hasebiyle iki yönden kardeş olduğumuzu kabul ettiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda Kur'an dinde zorlama olmadığı temel ilkesini benimsemesinin gereği, inanç bakımından çoğunluğu kabul etmiş, tüm inançların varlığını teslim etmiş, bununla birlikte iman edenler, Yahudiler, Hristiyanlar, Sabiiler, Mecusiler ve müşrikler gibi farklı inanç sahiplerini ve inancın gereği olarak ibadetlerin yerine getirildiği havralar, namazgâhlar, kiliseler ve mescitler gibi ibadet mekânlarını tek tek anarak, onlara eşit şekilde yaklaşmış, dünyada varlıklarını kıyamete kadar sürdürmelerini ve kıyamet gününde Allah tarafından birbirlerinden ayrılacaklarını bildirerek dokunulmazlıklarını vurgulamıştır. Hatta, bununla da yetinmeyerek ibadetlerin icra edilmesinde ve mekânların idaresinde görev alan ruhban ve kıssisleri muhabbet eli ve kibirli olmayışlarından dolayı da övmüştür. Bunlar kardeş olduğuna göre, kardeşlik insani, hukuki ve kültürel açıdan eşitliği, adaleti, fedakârlığı, en azından empati yapmayı, dayanışma ile yardımlaşmayı, birbirini desteklemeyi, eksikleri imkânlar ölçüsünde gidermeyi, geliştirilmesi gereken hususlarda birbirine yardım elini uzatmayı gerektirir. Kardeşler her türlü hakka,

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

eşit ve adil şekilde sahiptirler, haklarını herhangi bir yaptırıma tabi olmadan kullanabilmelidirler. Bir kardeş diğer kardeşlere tahakküm ederek hak gasbına yönelmemeli ve hatta yanaşmamalıdır; aksi durum, sürtüşmeye, dayanışmayı zedeleyici kavgaya, huzursuzluğa ve en azından küsüp gönül alinganlığına sebep olur. Hak sahibi kardeşlere hakları teslim edildiği zaman tüm olumsuzluklar ortadan kalkar, hakkı teslim eden kardeş övgüye mazhar olur ve buldukları ortamı huzura kavuşturarak vatanımızı cennet bahçesine dönüştürür. Bu arada, kardeş halklar olarak, insan olmamız hasebiyle en belirgin özelliğimiz, konuşma yetisine sahip olmamızdır. Zaten bizler medreselerde okurken mantık dersini okuyorduk, mantık dersinde Aristo'dan beri kabul görmüş tarif "insan konuşan bir canlı" anlamına gelen "..."(2) şeklinde tarifi yapıldı. Konuşma ise çeşitli şekillerde yapılabilir de en yaygın şekli ve çeşidi dille yapılabilmesidir. Bir dili ortadan kaldırmaya ya da pasif duruma düşürmeye çalışmak, en başta, o dili kullanan insanlardan konuşma yetisini alarak onları insanlardan daha aşağıda yer alan, affedersiniz, hayvanların derecesine düşürmek demektir. Bu husus, kardeş kabul ettiğimiz kişi ve topluluklara hakarettir, insafsızlıktır, haksızlıktır, zulümdür ve zorbalıktır ve hatta, medeni dünya nazarında insanlık suçudur. Zaten Cumhurbaşkanımız da bir sözünde "Asimilasyon bir insanlık suçudur." diye beyanda bulunmuştu. Bu şekilde davranmak dine, insan haklarına, evrensel hukuka, insanlığa ve kardeşliğe aykırıdır. Zaten Kur'an dünyadaki her bir topluluğu bir halk olarak görmüş, bir halkın en belirgin özelliğinin kendine has bir dilinin var olduğunu, yılların birikimi sonucu oluşan örf ve âdetlerin bulunduğunu kabul etmiş ve bunun da Yüce Yaratıcı tarafından bahşedildiğini vurgulamıştır. (Maide 48) Ayrıca Kur'an, her bir peygamberin kavmine gelen mesajları açıklamak amacıyla onların diliyle gönderildiğini belirtmiştir. (İbrahim 4) Bu itibarla, halkın bireyleri arasındaki iletişimi sağlayan, gönüllerdeki meramları açığa vuran, sevgi, muhabbet ve coşku gibi tüm güzellikleri muhataplarına aktararak paylaşmayı, yas ve kederleri onun aracılığıyla sunarak azaltmayı hedefleyen bir dili yasaklamak, onunla eğitim ve öğretim yapmaya, gelişmesine ve geliştirmesine engel olmak, başta dinimizin ana kaynağı olan Kur'an'a insan hakları açısından insanlığa, eşitliği ve adaleti öngören kardeşliğe aykırıdır. Bu husus kardeşliğe sığmaz. Ana dilinde

(2) Bu bölümde hatip tarafından Türkçe olmayan kelimeler ifade edildi.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

eğitim öğretim görmeye mâni olmak kardeşlik hukukunu zedeler, eşitliği ortadan kaldırır, hak gasbına sebep olur ve kardeşler arasında huzursuzluğu meydana getirir. Bu olumsuzlukların bertaraf edilmesi, kardeşliğin pekişmesi ve gelişmesi için hak sahibi kardeşlere haklarının teslim edilmesi gerekmektedir. Kürtler başta olmak üzere tüm kardeş halklar eğitim öğretim ile diğer alanlarda ana dillerini kullanma hakkına sahip olmalıdırlar. Bu hak kullanılmak istenildiği zaman kardeşlik hukuku gereği her türlü kolaylık sağlanmalı, imkânlar verilmelidir. Dolayısıyla kardeşler görev bilinci ve tarih şuuruyla hareket ederek tarihteki önemli rollerini oynamaları için, Kürt dili başta olmak üzere, tüm diller üzerindeki yasağın kaldırılması, tüm dillere eşitlik çerçevesinde yaklaşılarak Türkçenin statüsü konumuna yükseltilmesi, Kürtlerin ana dili olan Kürtçeyle okul, kurs ve diğer platformlarda eğitim yapılması elzemdir. Bunun için, Tevhid-i Tedrisat Kanunu başta olmak üzere tüm yasaklayıcı kanunların kaldırılması, eşitliği gerektiren kardeşlik hukukuna yakışır duruma getirilerek düzeltilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, dinimizin güzelliklerinin halkımıza ana dilleri aracılığıyla tebliğ edilmesi, vaaz ve hutbelerin Kürtçe verilmesi Kur'ani bir hak olduğu gibi halkımızın arzu ve beklentisidir. Bu minvalde, bu ülkenin vatandaşı hasebiyle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından haftalık hazırlanan hutbelerde yer alan mesajların Kürt halkına net ve açık şekilde tebliğ edilmesi amacıyla ana dilleriyle sunulmasını talep etme Kur'ani ve insani bir haktır. Bu arada, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından icra edilen haftalık hutbeler Kürtçe hariç birçok dilde hazırlanmaktadır. Bu diller arasında İspanyolca ve İtalyanca da bulunmaktadır. Dinimiz, getirdiği mesajların Kürtler de dâhil olmak üzere İtalyan ve İspanyollarla birlikte tüm halklara tebliğ edilmesini emreder. Kur'an'ın Allah tarafından gönderilen her bir peygamberin aldığı mesajı kavmine açıklamak amacıyla kendi kavminin diliyle gönderildiğini açıkladığı yukarıda belirtilmiştir. Biz siz Komisyon Başkanı ve üyelerine şunu sormak istiyoruz: Birkaç Müslüman İtalyan ve İspanyollara dinimizin güzelliklerinin tebliğ edilmesini hedeflemek ve öbür taraftan, Türkiye ve diğer ülkelerde yaşayan, sayıları yaklaşık 40 milyonu bulan ve büyük çoğunluğu Müslüman olan Kürtleri ihmal etmek ya da görmezden gelmek ne kadar samimiyet arz eder ve dinin emri mucibince tebliğin yerine getirildiğini gösterir? Dolayısıyla, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından icra edilen hutbeler Kürtçeyle de hazırlanmalıdır, kanaatimizce bunu icra edecek yeterli

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

donanıma sahip personel de bulunmaktadır. Şayet yeterli miktarda personel bulunmuyorsa Kürtçe hutbe okuyacak seviyeye gelene kadar personeller için iki üç aylık kursların düzenlenmesi gerekmektedir. Yine, DİB'e bağlı Kur'an kursları başta olmak üzere kreş ve okul öncesi kurslarda Kürt çocuklarına ana dilleriyle eğitim ve öğretim yapılması, bunu icra edecek yeterli donanıma sahip personel eksikliğinin giderilmesi için de kursların düzenlenmesi icap etmektedir. Bunların yapılması hem Kur'an'ın emri ve kardeşlik gereği hem de insani bir gerekliliktir. Bunların yaşama geçirilmesi kardeşliğimizin pekişmesine, dinimize ve tarihimize karşı görevimizin yerine getirilmesine vesile olacaktır.

Millî dayanışmayı zedeleyici durumlardan biri de fikirlerinden dolayı haksız yere cezaevine giren düşünce ve siyasi mahpusların durumudur. Durumları bir an önce düzeltilmeli ve af kanunu geciktirilmeden çıkarılmalıdır. Bir kişiyi siyasi düşüncesinden dolayı mahkûm ederek cezaevine atmak dinimiz, evrensel ve yerel hukuk açısından haksızlıktır, zulümdür ve büyük bir hata ve günahdır. Dinimiz haksızlığı ortadan kaldırmak amacıyla gönderilmiştir. Yine dinimiz, hatalardan dönmeyi erdemli kabul etmiş, affetmeyi teşvik etmiştir. Nitekim, Kur'an "Ne infak edeceklerini sana sorarlar, 'Affı infak edin.' diyerek cevap ver." şeklindeki bu erdemli davranışı tavsiye etmiştir. Hazreti Peygamber de Mekke'yi fethettiği zaman Mekke halkının gönüllerini kazanmak ve İslam'ın barış ve af dini olduğunu göstermek amacıyla "Hepiniz serbestsiniz." şeklindeki uygulamasıyla affetmeyi göstermiş ve o halkın gönlünü kazanmıştır. Bu hareketin ne kadar olumlu etki yaptığı tarih ve siyer kitaplarında etraflıca yer almıştır, burada onları teker teker anarak uzatmaya hacet yoktur. Bu itibarla, millî dayanışmanın pekişmesi ve gelişmesi için en azından siyasi ve düşünce mahpusları için af çıkarılmalı ve bir an önce hürriyetlerine kavuşturularak bu ayıp ve hatadan dönülmelidir.

Bir diğer konumuz şu: Toplumun yarısını teşkil eden kadınlarla ilgili birkaç noktaya değinmek gerekir. Kadın da erkek gibi her türlü hak ve hukuka sahiptir, sorumluluklar bakımından erkeklerden geri olmayıp eşit durumdadırlar. Medeni dünyanın kadınlarla ilgili gelişmişlik düzeyi, kadınlara tanınan özgürlük ve sunulan imkânlarla doğru orantılıdır. Kadın ne kadar özgür ve yeterli imkânlara sahipse o toplumun gelişmişlik düzeyi de o kadar yükselmiş ve toplumda ilerleme kaydedilmiştir. Aynı zamanda kadınlar haklarının peşine

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

düşüp onları elde etmede başarı göstermiş ve huzurlu bireyleri çoğalmıştır. Kadınların özgürlüklerinin kısıtlandığı veya yok edildiği, imkânlarının azaltıldığı ya da verilmediği toplumların geride kaldığı, gelişmişlik düzeylerinin düştüğü - İslam ülkeleri dâhil olmak üzere- pek çok geri kalmış ülkede kadınların durumu buna şahittir.

İslam'ın ilk döneminde kadınlar toplumsal hayata karışıklardı, kendileriyle ilgili haklarını elde etmek için çaba sarf ederlerdi, birisi tarafından haklarının teslim edilmesini beklemezlerdi. Dolayısıyla kadınlara yönelik olumsuz yaklaşımlar toplumsal zihniyet sorunudur. Ayrıca toplumu oluşturan kadına, kadın ve erkek -cins kimliği- eşitliği üzerinden bakılması gerekirken, bugün kadına namus, iffet, kadın kimliğine, bedenine mülk olarak bakılmış, yaklaşılmış ve kölelik hukuku maalesef dayatılmıştır.

Hazreti Muhammed'in Hatice'yle olan ilişkisi hepimizin malumudur ve diğer kadınlarla olan münasebeti de yine hepimiz tarafından bilinmektedir. Hazreti Peygamber özellikle onlara pozitif yaklaşılması amacıyla bazı referanslar, bazı sözler ve davranışlar göstermiştir. Dolayısıyla bunlar bizim için örnek teşkil etmeli ve bu konuda -eğitim başta olmak üzere- Diyanet İşleri Başkanlığı ve diğer kurumlarla iş birliği içerisinde bu konuda hassas davranılmalı, kanunlarımız eksikse kanunlarımızın düzeltilerek onlara karşı şiddete yönelik caydırıcı kanunların çıkarılması elzemdir.

Yine, dinimiz ana kaynağı Kur'an da inanan ve inanmayan, Müslim-gayrimüslim Âdem'in tüm çocuklarını mükerrem görmüş, bu münasebetle onları karada ve denizde taşıdığını, "tayyibât" olarak ifade edilen güzel, hoş ve sağlığa faydalı şeylerden rızıklandığını ve pek çok yaratığa üstün kıldığını vurgulamıştır. Âdem, Havva'nın evlatları yaşarken de ölürken de dinimizce hep saygıya layık görülmüştür. Dinimiz onun sağlıklı ve uzun yaşayabilmesi için faydalı şeyleri emretmiş, zararlı şeyleri de yasaklamıştır. İnsan yaşarken canı, malı ve düşüncesiyle birlikte mukaddes, dokunulmaz kabul edilmiş, ölürken de cenazesinin kaldırılması, Müslüman evladıysa İslam adabına göre techiz ve tekfinin yapılması farzıkifâye olarak emredilmiştir. Bu şekilde davranmak ve bu konuda birbirimize yardımcı olmak, Komisyonun adından da anlaşıldığı ve hedeflendiği gibi toplumsal dayanışmayı ve kardeşliği güçlendirir, Türk ve Kürt halklarını birbirine bağlar, iyilikte yarışmayı teşvik eder; aksi durum ve

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

uygulamalar toplumsal dayanışmayı zedeler, halklarımızı birbirinden uzaklaştırır ve hatta birbirleri hakkında farklı düşünceye sahip olmaya sevk ederek birbirinden koparmaya kadar götürür.

Kanunlarımızda yer almasa da maalesef -bölge halkının çocukları olan- bazı cenazelere karşı ve definden sonraki safhalarda toplumsal dayanışmayı zedeleyici ve hatta ortadan kaldırıcı bazı uygulamalar bölgemizde görülmekte ve yaşanmaktadır. Bu uygulamalar arasında bazı cenazelerin sadece birinci derecedeki akraba tarafından kaldırılması ve definden sonra ölünün mezarına dikilen taşların tahrip edilmesi, cenaze techizi esnasında görev yapan yıkayıcı ve taşıyıcı ve taşınması için cenaze aracı tahsis eden veya taziyelerde yer alanların hukuki takibata uğramaları yer almaktadır. Hâlbuki dinimize göre Müslüman çocuğun yıkanması, kefenlenmesi, namazının kılınması ve defnedilmesi, mezarlık uzaksa cenaze arabasıyla götürülmesi sağ olanların dinî ve insani görevi ve hakkı kabul edilmiştir. (Buhârî, Cenâiz 2; Merdâ 4; Libâs 36, 45)

Ayrıca dinimize göre mezarlara zarar verilmemesi ve hatta onlara saygısızlık kabul edildiğinden üzerlerine oturulmaması emredilmiştir. Hazreti Peygamber'in bu konudaki sözleri ve uygulamaları ortadadır. Örneğin, Hazreti Peygamber Mekke'yi fethettiğinde kendisini oradan zorla süren, mal ve mülküne el koyan ve her türlü işkenceyi kendisine ve arkadaşlarına reva gören başta amcası Ebu Leheb olmak üzere, hiç kimsenin kabrine dokunduğuna dair bir haber ve bilgi rivayet edilmemiştir. Yine, o bir cenaze için ayağa kalkmış, yanındakiler kendisine "O, bir Yahudi'nin cenazesidir." dediklerinden şöyle cevap vermiştir: "Cenaze gördüğünüz zaman saygıdan ve üzüntüye iştirakinizi göstermekten ayağa kalkın." Buhârî, Cenâiz 50. Bu münasebetle, bölgemizde icra edilen, toplumsal dayanışmayı zedeleyen ve dinimizce de uygun görülmeyen bu tür uygulamalara son verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bölge halkının bu konuda birçok mağduriyetler yaşadığından gönüllerinin alınması ve erdemli bir hareketin gösterilmesi amacıyla yapılanlarla yüzleşilmeli ve empati kurularak hareket edilmelidir.

Toplumsal dayanışmayı ve barışı zedeleyici uygulamalardan biri de "DİVES" adlı sendikaya üye Diyanet personelinin görevlerinden KHK'yle ihraç edilmesidir. Hâlbuki, "DİVES" adlı sendika Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 41

uygun şekilde kurulmuş, üye olanlardan üyelik aidatları maaş bordroları üzerinden yasal yollarla kesilmiş, kongresi de mevcut yasaya göre yapılmış, başkan ve icra görevinde bulunan diğer görevliler seçilmiş yasal bir kuruluştur. Bu kuruluşa üye olmanın suç olmaması ve üyelerinin yasal bir yaptırıma uğramaması gerekirken, maalesef, bu üyeler toplumsal barışı bozucu bir uygulamaya tabi tutularak görevlerine son verilmiştir. Toplumsal dayanışma ve barışı temin eden ve şimdiye kadar uğradıkları hukuksuz uygulamalardan mağdur olarak hayatlarını devam ettiren bu üyelerin bir an önce görevlerine iade edilmesi ve gerekli maddi ve manevi tazminatları ödenerek mağduriyetlerinin giderilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz: Hepimiz kardeşiz; kardeşlik hukuku ne gerektiriyorsa o şekilde davranılmalı, empati kurularak kanunlar mutlaka o şekilde düzeltilmeli, hatalarla yüzleşilmeli ve gerekiyorsa özür dilenmelidir.

Beni dinlediğinizden dolayı ve bu imkânı sunduğunuzdan dolayı başta siz Başkana ve üyelerinize teşekkür ediyorum. Çalışmalarınızı takdir ediyoruz, bu süreci destekliyoruz.

Teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ediyorum.

Şimdi İslami Tebliğ Tedris İlim Hareketi Adamları Derneği Başkan Yardımcısı Sayın Mehmet Beşir Şimşek'e söz veriyorum.

Buyurun.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK -
Euzubillahimineşşeytanirracim. Bismillahirrahmanirrahim.

Sayın Başkan, Komisyonun Değerli üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu hayırlı çalışmanın başarılı sonuçlar vermesini, sorunlarımızın hak ve adalet temelinde çözüme kavuşmasını, kardeşliğimizin pekişmesini, birlik ve beraberliğimizin daim olmasını diliyorum. Bize bu imkânı verdiğiniz için de

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

ayrıca teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; hepimizin bildiği gibi, Kürtler ve Türkler bin yılı aşkındır kardeşçe yaşadılar, beraber yaşadılar; İslam'ın birleştirici ruhuyla aynı coğrafyayı paylaşmış, aynı değerler uğruna mücadele vermiş, aynı idealler uğruna yol yürümüş, ortak acılar ve sevinçlerle yüzyıllar boyu bir kader birliği oluşturmuş iki kadim millettir. Selçuklu döneminde Türk ve Kürtler Haçlılara karşı beraberce mücadele etmişler; Salâhaddin Eyyubî'nin hem Kürt hem de Türk dünyasının ortak kahramanı olduğunu hepimiz iyi biliyoruz. Yavuz Sultan Selim'le beraber Çaldıran Savaşı'nda beraber yer almışlar, kahramanlıklar ortaya koymuşlar; Kurtuluş Savaşı sırasında Kürtler ve Türkler birlikte işgale karşı mücadele etmişler; aynı şekilde, yakın tarihe kadar Çanakkale'de ve her cephede daima Kürtler ve Türkler omuz omuza vererek bu ülkeyi beraber kurmuş, bu ülkeye beraber sahip çıkmışlar; aynı mescitte saf tutmuş, aynı kibleye dönmüş, aynı ibadeti beraber yapmışlardır. Sonuç olarak yüzyıllar boyunca Türk ve Kürt halkı devletin sahibi ve eşit vatandaşı olarak yan yana yaşamış, aynı orduda omuz omuza savaşmış ve dediğimiz gibi, beraberce bir hayat yaşamışlar. Hatta Osmanlı'nın son dönemlerinde diğer kavimler bağımsızlık, Osmanlı'dan ayrılma kararı alırken bile özellikle Kürt halkı, Osmanlı yani Türkler, İslam'a hizmetkâr oldukları müddetçe böyle bir ayrılığın uygun olmadığı ve bu kardeşliğin devam etmesi gerektiği hususunda karar almışlar ve devam etmişlerdir kardeşliklerine. Yani kendi bağımsızlıklarını değil, ümmetin birliğini, bütünlüğünü esas almışlardır. Ancak hepimizin de bildiği gibi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki bu Batılılaşma temayülü, İttihat Terakki'nin birtakım yanlış politikaları ve cumhuriyetle beraber benimsenen resmî ideoloji ve bu doğrultudaki politikalar maalesef hem Osmanlı Devleti ile hem de cumhuriyetin yeni rejimi ile Kürtler arasında sorunların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Kürt kimliğinin inkârı ve Kürtlerin varlığının yok sayılması, dillerinin yasaklanması, Türkleştirme, asimile etme, zorla tehcir ve katliamlar maalesef bin yıllık kardeşliğe zarar vermiştir ve sorun orada başlamıştır.

Aslında bu kısa izahattan bugün aradığımız çözümün ne olduğu da ortaya çıkıyor. Hepimiz konuştuğumuz zaman bin yıllık bir kardeşlikten bahsediyoruz ve ben burada hepimize soruyorum: Bu bin yıllık kardeşliğin harcı neydi? İslam değil miydi? İslam'dan başka bir şey mi vardı? Hayır. Peki, o harç, o duvarın

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

taşlarını, tabiri caizse Kürtleri ve Türkleri bir bedenin organları gibi sağlam kılan, Peygamber Efendimiz'in ifadesiyle bir binanın birbiri içine girmiş taşları gibi o İslam binasını, ümmet binasını ayakta tutan o harç bu tür yanlış girişimlerle söküldükten sonra ne oldu? O muhteşem saray yavaş yavaş zedelendi ve yıkılmaya yüz tuttu, bugünlere geldik. O zaman çözüm belli, o zaman aslında çok şey konuşmaya da gerçekten gerek yoktur çünkü biz bunun tecrübesini yaşamışızdır. Nasıl kardeş olduğumuz ortadadır ve nereden, neyi yaptığımız zaman kardeşliğimizin zarar gördüğü de ortadadır. Çok fazla bir felsefe yapmaya, farklı kapıları çalmaya kanaatimce gerek de yoktur çünkü biz Müslüman'ız, bizim inancımız bize bunu emrediyor. Bakın, belki sohbetimin sonunda okuyacağım ayetikerimler ve o konuyla ilgili Peygamber Efendimiz'in tespitleri, İslam ulemasının tespitleri zaten gerçekten en kısa ve en sağlıklı çözümün ne olduğunu bize gösterecektir. Aslında hepimiz biliyoruz, tekrar beraber hatırlamış olacağız.

Değerli Başkan, kıymetli milletvekilleri; dolayısıyla, şimdi, bu zararlardan yani zarar gördüğümüz bu sebeplerden bir an önce hepimizin vazgeçmesi lazımdır. Şimdi, devlet adına kimi yapıların devletin gücünü, imkânlarını eline alarak yanlışlar yaptığını biz biliyoruz ama aynı zamanda Kürt halkı adına ortaya çıktığını iddia eden PKK'nın da aslında Kürt halkı adına değil, tam tersine Kürtlere büyük zararlar verdiğini de biliyoruz yani dolayısıyla gerek devlet adına, devletin imkânlarını kullanarak suistimal eden ve yanlışları yapanlar olsun gerekse Kürt halkı adına ortaya çıkıp bir mücadele içerisine giren yapılar olsun ikisi de kime zarar vermiştir? Kürtleri ve Türkleri ayakta tutan o sağlam binaya zarar vermiştir. Ben, burada, iddiayla söylüyorum. Evet, devlet adına büyük yanlışlar yapıldı az önce ifade ettiğim gibi. Yani Kürtlerin yok sayılması, tehcire zorlanması, efendime söyleyeyim, dillerinin inkâr edilmesi, Kürtlerin de aslında Türk olduğu gibi gibi. Bölgenin dağlarına, taşlarına "Ya sev, ya terk et." gibi, her sabah okullarda çocuklara "Varlığım Türk varlığına armağan olsun." gibi maalesef yanlışlarla, evet, bir fitneye sebebiyet verildi. Fakat PKK gerçekten hiçbir zaman bu Kürtler adına bir iş yapmamıştır. PKK, devletin polisiyle, askeriyle ne kadar bir çatışma içerisine girmişse bir o kadar da Kürt halkına belki daha büyük zararlar vermiştir, ya, bu bir hakikattir.

Bakın, ben size bazı örnekler vermek istiyorum. O yüzden diyorum ki, biz

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

diyoruz ki bu işin sağlıklı gidebilmesi için çözümün doğru olması lazımdır. Sanki burada PKK bütün Kürt halkının gerçek temsilcisiymiş gibi eğer bir iş yapılacaksa bu yanlıştır. Bakın, örnek veriyorum: Susa, Silvan'ın Susa köyü, Türkçesiyle Yolaç köyü, 3 kilometre, bilemediniz 5 kilometre bir mesafededir ve asker kıyafeti giyerek militanlar, camide namaz kılan, imamla beraber yatsı namazını kılan cemaatin ellerini bağlıyor, caminin avlusunda hepsini kurşuna diziyor ve "Allah" diye bağırarak o insanlara "Hadi Rabb'iniz gelsin, sizi kurtarsın." diyor. Bunların içerisinde şehit edilen, katledilen 4'ü kardeştir, 4 kardeşten 2'si nişanlıdır. Dede, baba ve torun bunların içerisinde ve bunlar imkânsızlıklar içerisinde hastaneye gidiyor, kimi yaralılar da hastane yolunda hayatını kaybediyor.

Ben, şunu diyorum, iddiayla söylüyorum, PKK Kürt halkının inancına savaş açmıştır. Devlet büyük yanlışları yapmış, devlet adına çalışan kimi yapılar ama PKK Kürt halkının inancına önce savaş açmıştır. Onlarca imam bölgede katledilmiştir ve hepsi katledilirken halka ajan olduğunu, hain olduğunu hatta asker olduğunu söylemişlerdir. Ama ben burada soruyorum: Her ne hikmetse bölgede PKK eliyle katledilen bir gayrimüslim hain çıkmamıştır. Ben demiyorum onları öldürsünler ama niye özellikle âlimler katlediliyor? Neden kanaat önderleri, toplumu ayakta tutan, bir arada tutan "aқilmend"ler katlediliyor? Camiler basılıyor, mukaddesatlara savaş açılıyor.

Bakın, Peygamber Efendimiz'in hicretinden yirmi sene sonra Kürtler İslam'a kendi iradeleriyle girmiştir. Bu halkı Marksist-Leninist bir zihniyetle, inancından koparmak Kürtlerin hangi faydasına hizmet ediyor? Kürtlerin en büyük özelliği namustu ama namus ayaklar altına alınmıştır, efendime söyleyeyim, PKK'nin girişimleri sebebiyle.

Bakın, ben size birkaç örnek vereyim. PKK'nin bölgede yaptığı katliamlar. Ben, bunu söylerken sadece sanki bu işin sorumlusu PKK'dir demiyorum. Örnek vereceğim, hem devlet adına bu katliamları yapanları da zikredeceğim.

Bakın, Şırnak'ın Kasrik ilçesi şu anda Cizre ile Şırnak arasında bir derededir, bir beldedir ve oraya PKK baskın yapıyor, 4'ü kız olmak üzere 14 kişiyi çadırlarda yakarak öldürüyor. Kürt halkına hizmet eden bir yapı bunu yapar mı?

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Yine, bakın, size söylüyorum: Koçbeyi, Banibotyan, şimdi, oradaki insanlar burayı bilir, gidin Şırnak'a sorun, bunların hepsini bilirler. Rifati Keleş 100 yaşındadır. 17 kişi bebeklerle beraber katlediliyor, kadınlar bebekleriyle beraber katlediliyor hatta burada o kadınlar katledilirken birisi sac ekmeği yapıyor ve o kadının bebeği -bakın, bunlar hikâye değildir, şüphesi olan gitsin bunu araştırсын; ben yer söylüyorum- 1,5 yaşındadır, o ateşin üstündeki kızmış sacın üstüne konuluyor ve o çocuk annesinin gözü önünde ciyak ciyak ederek ölüyor, ondan sonra annesi kurşuna diziliyor.

Yine, bakın, başka bir şey vereceğim: Goyan aşiretinden birisi PKK'ye katılmış zamanında, sonra pişman olmuş ve bu adam kaçarken yanındaki arkadaşlarını da öldürmüş, kaçmış. Bunun üzerine PKK talimat vermiş, bu aşiretten hiç kimseyi nerede görürseniz görün, affetmeyin. Hatta şunu söylüyor, diyor ki: "Bu aşiretten bir kadın bir başka köye gelin de gitmişse onu orada öldürün." Ve bundan dolayı Duryan köyüne baskın yapılıyor, Şırnak'ın Duryan köyüne baskın yapılıyor. Yine, burada 18 kadın, çocuk, yaşlı insan katlediliyor ve bu köyde bu aşiretten gelin gelen bir kadın var, birileri bunları ihbar etmiş. "Şu aşiretten burada bir gelin olması lazım." diyor. Kaynanası biliyor ne olacak diye, "Benim." diyor. "Hayır, sen yaşlısın, bu genç olması lazım." ve gidiyor, bir iki gün, yeni doğum yapmış kadın daha yatağında iken bebeği yanında, nefretle bebeği duvara çarptırılıyor, çocuk orada parçalanarak ölüyor, ondan sonra annesi katlediliyor. Kürtlerin hayvanlarına bile kastedildi, Kürtlerin hayvanlarına.

Bakın, ben size hep şey vereceğim. Bakın, yer Sarıyaprak Pervari, bu köyün hayvanları bir yerde kısıtılıyor, 700-800 sayıda hayvan ve hepsinin boynuna, başına sopalarla vurularak öldürülüyor. Köylü bana söyledi, dedi: "Vallahi bir sene sonra bile insan oraya gidemiyordu. Uzaktan baktığınız zaman sanki o hayvanlar, hepsi canlıdır, orada bekliyor." Hem kokudan hem yünün işte oralara dağılmasından.

Ben bunları artırabilirim.

Bakın, Mele Abdurrahman benim yakın köyümden bir köyde, Gercüş'ün Çalışkan köyü, Heştüwan köyünün fahri imamıydı, yeni evliydi, hanımı ilk çocuğuna hamileydi; her şeyiyle tanıdığım bir insan ve bu adam köyde imam iken PKK'ye sırf zihin olarak uygun değil diye geliyorlar, hanımının yanında alınmak

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

isteniyor. O da biliyor, öldürülecek. Hanımının yalvarmasına rağmen orada hanımının gözü önünde katlediliyor ve hiç kimse, köylüler "Benim imamımdır." deyip adamın yanına, cenazesine bile dokunamıyorlar, ertesi gün kendi köylüleri -onlar da komşudur- gelip cenazesini alıyor ve yine, oraya yakın, Dargeçit'e bağlı Zewike köyünden bu imamla aynı yaştaki Mele Ramazan isimdeki medrese arkadaşı onun taziyesine gitti diye -kendi babasının köyünün imamıydı- ertesi gün, taziyeden döndüğü gibi, köyden babasının dizinin dibinden alınıyor ve katlediliyor.

Şimdi ben size soruyorum: Gerçekten PKK sadece devletle mi çatıştı? Hayır. Kürt halkıyla daha fazla çatıştı; hatta, Kürt halkının örfünü yok etti, namusunu yok etti, Kürt halkının adetlerini, gelenek göreneklerini değiştirdi. Bugün Kürtlerde artık bunlar kalmamıştır. Fakat, maalesef, bunun müsebbibi de devlet adına devletin imkânlarını elinde tutan kimi yapıların çanak tutmasıdır. Asker köye, efendime söyleyeyim, militan elbisesiyle giriyor, misafir oluyor, onlar da militan sanıp korkudan yemek veriyorlar. Ertesi gün, devlet adamın kapısına geliyor "Sen dün militanlara şu, şu, şu yemeyi verdin." diye işkence ediyor, cezaevine atıyor. PKK asker kıyafetiyle köy basıyor, cami basıyor. Bu şekilde, Kürt halkı karşılıklı iki cendere arasında sadece ezilmiştir.

Yani, bakın, bu misaller çoktur, bende çoktur; hepsi kayıtlı, tarihli. Ben 60 yaşındayım ve o bölgenin insanıyım. Ancak ben bunları niye anlatıyorum? Şunu anlatmaya çalışıyorum: Yani, devlet ile PKK arasındaki bu çatışmadan aslında Türk halkı ile Kürt halkını ayırmak lazımdır. Bu kadar vahşetlere, katliamlara rağmen, bakın, mesela, devletin yaptığı bir katliamı anlatıyorum: Muş'un bir beldesinde, Altınova beldesinde, 2 militan köye gidiyor diye takip ediyorlar ve neticede oraya giriyor. Ne oluyor? Köyü kuşatıyor ve o köyden bir evdeki bir çocuk -sonra karakol komutanı bunu söylüyor; bakın, tutanaklarda var, kitap hâline gelmiş bunlar- zafer işareti yapmış diye sabahın üçüne kadar bekliyorlar ve o evin reisiyle beraber -hanımı hamile- 8 insanı ateşe veriyorlar -bakın, bunu asker yapıyor- ve o çocuklar ateşten kaçmaya çalışırken köy bunu görüyor. Hatta bu ailenin bir kızı gelindir.

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Sizi buraya askere, polise, devlete hakaret edin diye çağırmadık!

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 47

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Bitireceğim.

Bu ailenin bir kızı gelindir ve bu çocukları kurtarmaya çalışıyor, asker izin vermiyor.

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Biz sizi davet ettik de askere, polise, devlete hakaret edin diye çağırmadık.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Hayır, hakaret etmiyorum.

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Ne yapıyorsunuz?

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Bakın, bir şey yapılacaksa, bir barış yapılacaksa yapılan yanlışların görülmesi lazım. (Gürültüler)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şimşek...

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - Barış böyle olmaz!

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Arkadaşlar... Arkadaşlar, müsaade eder misiniz.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Evet, bitiriyorum.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Bu dille barış yapılabilir mi!

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Sayın milletvekilleri... (Gürültüler)

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Buraya kadar tahammül ettiyse...

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şimşek, toparlayın lütfen.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 48

GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Evet, toparlıyorum.
(Gürültüler)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Değerli arkadaşlarım...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Siz kan döktünüz, kandan besleniyorsunuz!

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Oluç, müsaade eder misiniz.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Sayın Başkanım, devam ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Lütfen tamamlayın.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD)
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Neticede, eğer yanlışlar yapılmamış olsaydı o zaman bizim burada...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Allah belanızı versin!

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - Barışa böyle mi hizmet edecekler?

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Şimdi, değerli arkadaşlar, müsaade eder misiniz.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - Sayın Başkan, bunlar bizi öldürmeye çalıştılar. Bizzat beni ya!

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Bu utanç verici Sayın Başkan.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Müsaade eder misiniz.

Değerli arkadaşlar, burada, prensip...

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - Biz bunu...

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Cengiz Bey... Cengiz Bey...

Değerli arkadaşlar, müsaade eder misiniz.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 49

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD) GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Ben çözüm önerilerimizi söylemek...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şimşek, müsaade eder misiniz.

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - Geçmişini kaşıyarak...

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Burada en başından itibaren şöyle bir karar aldık: Herkes kendi görüşünü anlatmakta serbesttir. Ancak geçmişini karıştırarak geçmişin acıları üzerinden burada bir siyaset yapılmayacak.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - Kendilerini aklamaya çalışıyorlar ya.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Dolayısıyla, sözlerinizi tamamlayın lütfen.

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - En büyük Kürt düşmanı sizsiniz! Kürtlerin başına bela olan sizsiniz! Size pabuç bırakmayacağız!

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Cengiz Bey, müsaade eder misiniz.

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - Bir de kalkmış, buraya gelmiş!

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Müsaade eder misiniz.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - Sayın Başkan, diline dikkat etmesi lazım. Biz onları tanıyoruz, çok iyi tanıyoruz.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Müsaade eder misiniz, bir bırakın...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - Ben onların elinden kurtuldum, 94 yılında öldürmeye çalıştılar.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Değerli arkadaşlar...

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Şimdi, tekrar söylüyorum, şimdi daha sakin bir şekilde söylüyorum, bu Komisyonda daha başından itibaren şöyle bir prensip kararı aldık: Çok zor bir meselenin çözümüyle ilgili çok büyük mesafe alındı. Herkesin kullandığı dile, üsluba dikkat etmesi en önemli şartlardan birisidir. Tabii ki elli yıllık bir süreçten bahsediyoruz, büyük acılar yaşandı. Bu büyük acıların her birinin üzerine gitmek, bu acıları deşmek, bunların üzerinde konuşmak çözüme en ufak bir fayda sağlamayacaktır. Dolayısıyla, prensip olarak dedik ki: Bunları geride bırakalım. Hatta sizin oturduğunuz bu masanın bir tarafında şehit aileleri oturdu, gazilerimiz oturdu, bir tarafında da barış anneleri oturdu. Herkes şunu söyledi: "Biz evlatlarımızı şehit verdik ama barış sağlanacaksa geçmişte yaşadıklarımızı gömmeye hazırız." Bir başkası da dedi ki: "Biz artık evlatlarımızı gömmek değil, silahlarımızı gömmek istiyoruz." Böyle olumlu bir şekilde yürüyen süreçte ısrarla bugüne kadar asla geçmişte yaşananların gündeme getirilmemesini, bunların üzerinden yeni bir siyasi polemiğin ortaya çıkarılmamasını ve ayrışmayı sağlayacak birtakım gelişmelere imza atılmamasını temin etmeye çalıştık.

Lütfen sözlerinizi tamamlamanızı istirham ediyorum.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD) GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Şimdi şüphesiz ki benim burada bunları söylememdeki kastım yapılan yanlışların tekrar edilmemesidir ve gerçekten Kürt ve Türk halkının kardeşliğinin bin yıllarca daha devam etmesidir. Biz Müslüman'ız, Allahutaala bize "Hep beraber Allah'ın ipine sınımsız sarılın ve ayrılmayın." diye buyuruyor. Fitneyi Allahutaala haram kılmıştır. Yine, Rabb'imiz "Müminler kardeştir, o hâlde kardeşlerinizin arasını adaletle ıslah edin, barış yapın." diyor. Yine, Allahutaala müminlere "İki taife birbirleriyle savaştığı zaman, kavga ettiği zaman onların arasına adaletle girin ve sulh yapın." diyor. Peygamber Efendimiz hiç kimsenin kimseden üstün olmadığını şu sözleriyle beyan ediyor: "Müslüman Müslüman'ın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeştir. Bir Müslüman'a Müslüman kardeşinin kanı da malı da helal olmaz. Ey insanlar, Rabb'iniz birdir, babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız, Âdem ise topraktır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a üstünlüğü yoktur. Kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenlinin üzerine üstünlüğü yoktur; üstünlük ancak takvadadır." Üstat Bediüzzaman "Türkler ve Kürtler etle kemik gibi iç içe geçmiştir, birbirinden

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 51

ayrılması mümkün değildir. Ey Türk kardeş, bil ki senin hakiki kardeşin Kürt'tür. Ey Kürt kardeş, senin hakiki kardeşin Türk'tür çünkü ikinizi birbirine bağlayan İslamiyet ipi kopmaz, koparılamaz, koparılmamalıdır." diye buyuruyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın lütfen.

Buyurun.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD) GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Yani dinimiz kardeşliğimizi bize emrediyor, dinimiz vahdeti emrediyor, dinimiz barışı emrediyor. Allahutaala "Sulh her şeyden daha hayırlıdır." der. Dolayısıyla, bu çalışmanın bundan sonra da bu halkı birbiriyle beraber bir kardeşlik içerisinde binlerce yıl götüreceğini temenni ediyorum.

Bakın, hâlâ komşudur Kürtler ile Türkler, hâlâ Kürtler ile Türkler birbirleriyle kız alıyor, kız veriyor, hâlâ birbirleriyle yaşıyorlar, hâlâ birbirleriyle ticaret yapıyorlar. Elhamdülillah, bütün bu acı tablolara rağmen Kürt halkı ve Türk halkı hâlâ bir bütünlük içerisinde. Dolayısıyla, bundan önce yapılan yanlışlardan vazgeçilmesi ve bu halkın...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız.

İSLAMİ TEBLİĞ TEDRİS İLİM HAREKETİ ADAMLARI DERNEĞİ (İTTİHAD) GENEL BAŞKAN YARDIMCISI MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - Allahutaala hepinizden razı olsun. Umarım ki bu çalışma bunun için bir vesile olur, netice verir. Bunu temenni ediyorum.

Beni dinlediğiniz için hepinize saygılar sunuyorum. Allah razı olsun.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Bu oturumun son konuşmasını Medrese Âlimleri Vakfı (MEDAV) yapacaktır.

MEDAV konuşmayı kendi arasında -2 kişi-fA bölüşmüş durumda.

İlk sözü Vakıf Başkanı Sayın Tayyip Elçi'ye veriyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Süreniz on beş dakika.

Buyurun.

MEDRESE ÂLİMLERİ VAKFI (MEDAV) BAŞKANI M. TAYYİP ELÇİ -
Bismillahirrahmanirrahim. "... (3)

Sayın Başkanım, kıymetli milletvekilleri; başta hepinizi Allah'ın selamıyla selamlıyorum. Esselâmüaleyküm ve rahmetullahi ve berekât.

Bu kadar yorgunluk ve bu gerginlikten sonra doğrusu, ben de artık çok fazla yoruma girmeden, hazırladığım notları hızlıca paylaşarak zamandan kazanmak istiyorum.

Konuşmamı iki bölüme ayırmak istiyorum: Birinci bölümde, evet, geçmişî karıştırmamak lazım, kurcalamamak lazım, yeni bir sayfa açmak lazım, eyvallah. Lakin biraz konunun anlaşılması için vakıyı tasvir etmeye çalışacağım, meseleyi biraz teşhis etmeye çalışacağım. İkinci kısımda da âcizane meselenin halli için, çözümleri için, tedavisi için birkaç maddeyle de önerilerde bulunacağım.

Bismillah. Türkler ile Kürtler bin yılı aşkındır aynı coğrafyada, iman kardeşliği çerçevesinde, ümmet üst çatısı altında farklılıkları Allah'ın ayetleri telakki ederek dayanışma içerisinde yaşamışlar, tarihin önemli kavşaklarında omuz omuza savaşmışlar, Malazgirt'te Bizans'ı beraber yenmişler, Kudüs'ü beraber fethetmişler, Çanakkale'de omuz omuza savaşmışlar ama bu arada kimsenin aklına "Sen Türk, ben Kürt, o Arap." diye bir şey gelmemiştir. Peki, ne oldu da Osmanlı'nın dağılması ve cumhuriyetin kurulmasından sonra bu ayrılık gayrılık fitnesi, sen ben kavgası başladı diye bir irdelememiz ve öncelikle bunun sebeplerini teşhis edip ortadan kaldırmamız lazımdır. Şurası bilinen bir gerçektir ki cumhuriyetin kuruluşundan sonra seküler, tek tip toplum oluşturmak için tüm ülke sathında İslami şeâire karşı bir kıyım yapılmış, Türk'üyle Kürt'üyle herkes bu zulümden nasibini almıştır. Ancak sırf Kürt olduğu için dilinden dolayı Kürtler ikinci bir zulme daha maruz kalmışlardır. Zira, bu dönemde ulusalcılık ve milliyetçilik adına ırkçılık bir devlet politikası hâline gelmiş, tüm farklı renkleri ve dillerine rağmen herkes Türkleştirilmeye çalışılmış, başka diller ve halklar

⁽³⁾ Bu bölümde hatip tarafından Türkçe olmayan kelimeler ifade edildi.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

yok sayılmış ve Anayasa'ya tüm vatandaşlar "Türk" diye tescil edilmiştir. Böylece bizi birleştiren temel unsur, çimentomuz İslam'a dair ne varsa hepsi yok edilmeye, ayrıştıran, bölüştüler ırkçılık nemalandırılmaya çalışılmıştır. Bütün bu inkâr, asimilasyon ve baskılara rağmen Kürtlerin halk isyanı şeklinde devlete karşı bir girişimi olmamıştır. Zira, Kürt halkı gönülden bağlı oldukları medrese âlimleri ve tekke, dergâh pirlерinin telkiniyle metanetlerini korumuşlar, devlete ve din kardeşlerine karşı silah kullanmayı asla helal görmemişlerdir. Bu arada, asimilasyon ve ifsada karşı ciddi bir reaksiyon geliştirerek dinlerini, dillerini, örf ve âdetlerini, gelenek göreneklerini muhafaza etmiş, sözde medenileştirme, modernleştirme altına uygulanan, dinî ve ahlaki dejenerasyondan 80'li yıllara kadar pek etkilenmemişlerdir. Kemalizm üzerinden gösterilen bu çabalar Kürtleri dışarıdan medenileştirmeye, modernleştirmeye çare olmayınca, üst akıl içerideki uzantılarıyla beraber yeni bir yola başvurarak Kürtleri içeriden vurma taktiğini uygulamaya koymuş ve "PKK" adıyla bir örgüt kurmuştur. Dolayısıyla, PKK Kürtlerin kurduğu bir örgüt değil, Kürtlerin devlete karşı başkaldırma hareketi değil, Kürtlerin yönettiği bir örgüt değil, Kürtlerin haklarını arayan bir örgüt hiç değildir; bilakis, Kemalizmin yarım bıraktığını tamamlamak yani Kürtleri dinî ve ahlaki olarak dejenere etmek için kurulan ve Kürtlere dayatılan bir örgüttür. Kemalist solcuların ve devletin içinde çöreklenmiş birtakım yapıların hep güdümünde ve himayesinde korunup palazlanan bu örgüt Kürtlerin mahrum edildiği haklarını ve mazlumiyetini sadece istismar etmiştir. Dolayısıyla, örgütün yapıp ettikleri Kürtlere mal edilemez ve örgüt Kürtlerin temsilcisi olarak kabul edilemez. AK PARTİ'den önce terörle mücadelede örgütü bitirme gayretine girilmemiş, bilakis terörü bitirmek isteyenler saf dışı bırakılmış, savaşıyormuş gibi görünerek masum halka zulmedilmiş, sistematik bir şekilde halk örgütün kucağına itilmiştir. Bundan dolayı, özellikle genç kuşaklarımız maalesef örgütten büyük oranda etkilenmiş, örgütün komünizm ideolojisine kendini kaptırmıştır yani kurucu irade hedefine ulaşmış, Kürtlerin en az üç kuşağı silah gölgesinde dinî ve ahlaki olarak yozlaştırılmış, değerlerinden, tarihinden, geleneklerinden koparılmış, sözüm ona modernleştirilmiş, medenileştirilmiştir.

Gelinen noktada artık silahlı mücadele merhalesi aşılmış, bundan sonra sivil, siyasi olarak materyalist sosyalist bir felsefe temelinde mücadeleye devam etmek üzere yeni bir merhaleye geçilmiş, Kürtleri komünal bir toplum hâline getirene kadar mücadeleye devam kararı alınmıştır. Her hâlükârda örgütün silah

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

birakma kararını değerli buluyor, sonuna kadar destekliyor, neticeye varmasını canıgönülden arzu ve ümit ediyoruz. Tabii, silah bırakma süreci devletin ilgili birimleri ile örgütün temsilcileri arasında müzakere edildiği için bize burada düşen bir görev olduğunu düşünmüyorum. Sadece şunu ifade etmek isterim ki Mekke'nin fethinden sonra Allah Resulü'nün her türlü zulmü yapmış olmalarına rağmen müşrikleri affettiği gibi, örgüte katılmış elemanların tövbe etmeleri şartıyla affedilmeleri hikmet ve sünnete uygun olacaktır. Ancak, Kürt meselesi bu silahsızlandırma sürecinden tamamen bağımsız ele alınmalı, muayyen bir şahıs, örgüt, parti gibi özel veya tüzel kişi ya da kişilerin insafına bırakılmamalıdır. Kürtlerin istikbalinin özel veya tüzel birilerinin insafına bırakılması Kürtlere yapılacak büyük bir zulüm olacağından biz bunu asla kabul etmiyoruz. Bu süreç Kürt meselesini köklü bir çözüme kavuşturma sürecine evrilecekse -ki bu olmalıdır- Kürtleri ancak medreseler, tekkeler, Kürt aydınlar, aşiret liderleri, kanaat önderleri, sivil toplum kuruluşları ve Kürt siyasiler temsil etmelidir. Oluşturulacak böyle bir konsensüste katkı yapmaya hazır olduğumuzu beyan etmek isterim.

İkinci kısımda, âcizane tedavi ve çözüme dair birkaç noktayı, birkaç maddeyi saymak isterim. İslam hukukundaki "Zararları ortadan kaldırmak menfaatleri elde etmekten evladır." kaidesine problemleri üreten sebepleri ortadan kaldırmak elzem, birleştirici unsurları beslemek lazımdır. Binaenaleyh, yeni bir yüzyılı inşa etmek, iç cepheyi tahkim edebilmek ve Türkiye'de yaşayan tüm halklar arasında kardeşlik ve birlik ruhunu diri tutmak için yakın tarihimizle cesurca yüzleşmek ve geçmiş yüzyılın ağırlıklarından kurtulmak lazım.

Konuyla alakalı atılması gerektiğine inandığımız birkaç adımı şöyle sıralayabiliriz:

1) Yerli yersiz farklı manalarda kullanıldığı için zihinleri bulandıran, tepkilere sebep olan "Türk" ve "milliyet" kavramlarının anlamlarını efradını cami, ağyarını mâni şekilde tanımlamak lazımdır. Bazılarının iddia ettiği gibi gerçekten Türk eşittir İslam mıdır, her Türk Müslüman mıdır, Türkiye'de yaşayan her vatandaş Türk müdür; eğer öyleyse, Arap, Laz, Kürt, Çerkez gibi halklar ile gayrimüslim vatandaşlar nedir, bunlar kendilerini nasıl tanımlayacaklar? Bu kavram kargaşasının ortadan kaldırılması ve konunun netleştirilmesi lazım. Bununla ilintili olarak, Anayasa'daki "vatandaşlık" tanımının da yeniden

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

düzenlenmesi gerekir. Keza "milliyet" kavramı kimi zaman Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, kimi zaman Türk halkı, kimi zaman da İslam dini veya İslam ümmeti anlamında kullanılmaktadır, bunu da aynı şekilde vuzuha kavuşturmak gereklidir.

2) Herhangi bir ırka mensup biri kendini tanımlarken "Ben Türk'üm.", "Ben Kürt'üm." ya da "Ben Arap'ım." şeklinde tanımlamasında elbette hiçbir beis olamaz. Zira renkler ve diller Allah'ın azametinin ve kudretliliğinin ayetleri olup renginden veya ırkından dolayı hiç kimse üstün olamayacağı gibi, hiç kimse de hor, hakir görülemez. Ancak muhtelif renk ve dillere sahip, farklı ama kardeş halklardan oluşan tüm ülkemizle ilgili tanımlamalar veya tamlamalar yapılırken "Türk" kavramıyla değil "Türkiye" kavramıyla ifade edilmesi lazım. Mesela "Türk Bayrağı" yerine "Türkiye bayrağı", "Türk ordusu" yerine "Türkiye ordusu" gibi. Yani Türklüğü değil Türkiyeliliği ön plana çıkarmak lazımdır ki farklı etnisiteye mensup tüm vatandaşlar bir aidiyet hissine sahip olabilsin "Benim bayrağım, benim ordum." diye sahiplensin, aksi takdirde aidiyet duygusu zayıf kalacaktır.

3) Kürt meselesi, güvenlik ve ekonomiyle ilgili bir mesele olmanın ötesinde, kültürel, tarihî, sosyolojik, psikolojik, siyasi ve dinî boyutlarıyla kompleks bir meseledir. Çözümü de ancak mezkûr alanların uzmanları tarafından, tüm boyutlarıyla bir masa etrafında müzakere edilip kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirilerek çözülebilir. Aksi takdirde, mesele sadece güvenlik ve ekonomik boyutlarına indirgenirse köklü bir çözüme kavuşması mümkün olmayacak, sorun çözülmüş gibi görünse de yarın başka bir suretle nüksedecektir.

4) Eğitim hayatı boyunca ders kitaplarında kendini üst kimliğiyle hiçbir yerde göremeyen, sürekli Türk tarihini okuyan bir Kürt ya da Arap gencinin kendini bu devlete ait hissetmesi ve sahip çıkması müşkül olacaktır. Bir Kürt ya da Arap gencin aidiyet bilincine sahip olması, devletini sahiplenip savunması "Benim devletim." diye düşünmesi için eğitimin her kademesinde kendi geçmişini, tarihini, kültürünü ve tarihe mal olmuş ecdadını görmesi lazım. Birlikte yaşama bilincinin oluşması için Türk gençlerimizin de Kürt ve Arapların tarihini ve kültürünü bilmeye ihtiyacı olduğu kanaatindeyim.

5) Onlarca yıl yasaklandıktan sonra Kürtler dillerini serbestçe kullanabiliyor çok şükür. Bir Kürt olarak, vesile olanlara teşekkür ederim ancak

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

bunun yasal ve anayasal güvenceye kavuşturulması lazımdır. Bu meyanda, ana dilde eğitim hakkının verilmesi de çözümün kalıcılığı açısından önemlidir. Keza, Kürtlerin yaşadığı şehir, belde ve köy isimlerinin orijinal Kürtçe isimleriyle resmîleşmelerinin önü açılmalı, kişilerin isim ve soy isimlerinin Kürtçe konulmasına izin verilmelidir. Kürtler için sembol olan Şeyh Sait ve Saidi Nursi'nin iadeitibarları yapılmalı, kabirleri türbe hâline getirilip ziyarete açılmalıdır.

6) Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı illerde Türk büyüklerine ait zevatın isimleri farklı mekânlara verildiği gibi Türklerin yoğunlukta olduğu illerde de kaynaşma ve yekdiğerini hazmetme adına Kürt büyüklerinin isimleri cadde, okul, cami, köprü ve benzeri mekânlara verilmelidir.

7) Medya ve sosyal medyanın bu sürece katkısı çok önemlidir. Mesela, film ve dizilerde tarihteki Türk-Kürt dayanışması, Türk-Kürt komşuluk ve evliliklerine dair yaşanmışlıklar üzerinden senaryolar yazılabilir. Salâhaddin Eyyubî, Ahmed-i Hani, Mem u Zin, Siyabend u Xece, Zembilfroş gibi tarihe mal olmuş şahsiyet ve hikâyeler TV'lerde işlenmelidir.

8) Türkler ile Kürtlerin ve diğer ümmet unsurlarının üst kimliği olan ümmet ortak paydasında ve uhuvveti imaniye etrafında kenetlenmelerini sağlamak, birliğimizi pekiştirmek ve kalıcı kılmak için dinî eğitim daha kaliteli hâle getirilmeli, eğitimin her kademesinde ümmet şuuru ve birlikte yaşama bilinci oluşturmaya matuf müfredat geliştirilmeli ve bu hedefe yönelik programlar yapılmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı bu konuda önemli katkıda bulunabilirler.

9) Bir asırlık ırkçılık ve tefrika girişimleri ister istemez toplumda maalesef makes bulmuştur. Türk halkının Kürtlere karşı bir ön yargı, hatta üstenci bir bakış ve öteki olarak görmelerine sebep olduğu bir vakıadır. Bunun yanında, yine bir asra yakın ötekileştirilen Kürtlerde de devlete ve Türk halkına karşı bir kırılmışlık ve dışlanmışlık hissi ve bir ön yargı olduğu da bir realitedir. Elbette bunu genelleştirmek doğru değil ama kısmen de olsa inkâr edilemez bir vakıadır. Bunu kırmak adına karşılıklı ziyaretler ve buluşmalar yapılmalı, kardeşlik köprüleri inşa edilmelidir. Bu hususta, Medrese Alimleri Vakfının 2017'den beri icra ettiği ve bir ay önce 18'incisini düzenlediği Kardeşlik Köprüsü faaliyetleri

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 57

model alınabilir.

10) Asırlar boyunca ümmetin ilim irfan kaynağı medreseler ilga edilince ülkemizin farklı bölgelerinde, hassaten Doğu, Güneydoğu'da kısmen muhafaza edilip günümüze kadar yaşatılmıştır. Zira medreseler tüm ümmet için olduğu gibi Kürtler için de bir ilim merkezi olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Bunun için bir asırlık yasaklı döneme rağmen günümüze kadar gelmeleri uğrunda hassaten Kürt halkı her türlü fedakârlığı yapmaktan geri durmamıştır. Nitekim Kürtlerin dinini, dilini, tarihini, kültürünü öğrenebildikleri tek kurum medreseler olagelmıştır. Kürtlerin diğer halklarla barış içinde birlikte yaşama bilinci, ümmet şuuru, uhuvveti imaniye ruhuna sahip olmaları gene medreseler sayesinde olmuştur. Kadim geleneğin vazgeçilmez eğitim kurumu olan medreselere artık bir statü tanınmalıdır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız lütfen.

MEDRESE ÂLİMLERİ VAKFI (MEDAV) BAŞKANI M. TAYYİP ELÇİ - Bitiriyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Buyurun.

MEDRESE ÂLİMLERİ VAKFI (MEDAV) BAŞKANI M. TAYYİP ELÇİ - Bu hususta müteaddit çalışmalar yapıp raporlaştırmış olan Medrese Âlimleri Vakfıyla istişare edilebilir.

Son olarak 11'inci madde: Ümmet için umut olmuş olan ülkemizin ümmete liderlik yapabilmesi için bir taraftan iç cepheyi tahkim ederken aynı zamanda Irak, Suriye ve İran topraklarında bulunan Kürtlere de sahip çıkması, onların da insani ve İslami haklarına kavuşmaları için öncülük yapması, arkasından da ümmetin diğer unsurlarıyla ittifaklar kurarak İslam birliğini gerçekleştirmeye yönelik adımlar atması lider ülke olmanın ve tarihî misyonunu icra etmenin muktezasıdır. Zira Orta Doğu'da ve dünyada aktör olabilmek ve kendi ayakları üzerinde durabilmek için Kürtlerin Türklere ihtiyacı kadar Türklerin de Kürtlere ihtiyacı vardır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 58

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız lütfen.

Buyurun.

MEDRESE ÂLİMLERİ VAKFI (MEDAV) BAŞKANI M. TAYYİP ELÇİ - Bitiriyorum, son üç satır.

Türk, Kürt ve Arapların ittifakı ümmetin de tevhit etrafında vahdetine vesile olacaktır inşallah. Tam da bu noktada, Sayın Cumhurbaşkanımızın Kudüs İttifakı çağrısını önemsiyor, Medrese Alimleri Vakfı ve tüm medreseler olarak sonuna kadar destekliyorum.

Bana da böyle bir fırsatı verdiğiniz için Sayın Başkanım ve dinleyiciler olarak tüm hazırına teşekkür ediyorum, saygılarımı arz ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ederim.

Son sözü MEDAV adına Fethullah AYTE'ye veriyoruz.

Buyurun Sayın AYTE.

Süreniz beş dakika.

MEDRESE ÂLİMLERİ VAKFI (MEDAV) BAŞKAN YARDIMCISI FETHULLAH AYTE - Saygıdeğer Başkanım, Kıymetli Komisyon üyeleri; bugün burada Anadolu coğrafyasının kadim eğitim kurumlarından olan ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde köklü bir geleneğe sahip medreselerin tarihimizde birlik, beraberlik ve kardeşliğin oluşmasında oynadığı rolü konuşmak için bulunuyorum. Bu medreseler yalnızca dinî ilimlerin öğretildiği mekânlar değil, aynı zamanda Osmanlı'dan cumhuriyete uzanan süreçte toplumsal bütünleşmenin, tasavvufî öğretinin, kültürel dirilişin ve Millî Mücadele'nin önemli birer parçası olmuştur. Osmanlı Devleti'nde medreseler özellikle Arapça eğitimi vasıtasıyla İslam dünyasıyla entelektüel bağı korumuş, bölge halkının kimliğini ve birliğini sağlamada kritik bir işlev görmüştür. Doğu ve güneydoğudaki medreseler hem Hanefi hem de Şafii geleneğine hizmet ederek toplumsal uyumu desteklemiş, aynı zamanda temel İslami ilimlerin yanında akli bilimlerin de öğretildiği merkezler olarak farklı kültürlerin birlikte yaşama formüllerinin hayata geçirilmesinin öncüleri olmuştur.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Kurtuluş Savaşı'nın en kritik dönemlerinde medrese âlimleri ve onların yetiştirdiği müderrisler, Anadolu'nun bağımsızlık mücadelesine hem fikrî hem de fiilî olarak büyük katkılar sunmuşlardır. Hatta dedemiz o dönemde Hamidiye alaylarında alay komutanı ve alayın başmüftüsü olarak görev almıştır efendim. Özellikle Bitlis'in Rus işgaline uğradığı dönemde müderrislerin etrafında toplanan halk hem ilmî hem de vatan savunması noktasında direnişe katkı sunmuştur. Medrese hocaları verdiği vaaz ve fetvalarla halkın millî birlik şuurunu canlı tutmuş, Kuvayimilliyeye ruhunun bölgede yayılmasına yardımcı olmuştur. Türkiye'nin geleneksel medreseleri "Terörsüz Türkiye" sürecinde pasif bir ilerlemeden öte, aktif bir rol oynayabilecek potansiyele sahip. Elbette bu potansiyelin tam olarak hayata geçebilmesi için medreselerin önemsenmesi, korunması ve devlet akıyla desteklenmesi, çağdaş eğitim materyalleriyle desteklenmesi büyük önem taşıyor. Bu kurumların doğru bir vizyonla görülmesi sadece dinî eğitimin değil aynı zamanda toplumsal barışın ve huzurun da teminatı olabilir.

Medreseler, milliyetçilik akımının yükselişe geçtiği bir dönemde "Hakiki milliyetçiliğimiz İslamiyet'tir." diyerek asıl bağın iman kardeşliği olduğunu vurgular. Müderrislere göre Kürtler ve Türkler arasındaki en güçlü bağ etnik mensubiyet değil, Müslümanlık ve aynı vatan çatısı altında birleşmiş olmalarıdır. Medreseler ve müderrisler Türklerin İslam'ın muhafızı, Kürtlerin de o muhafızların fedakâr destekçileri olduğunu görürler. Bu birliktelik, Osmanlı döneminde olduğu gibi, İslam dünyasının birliğini sağlamış, bölgedeki fitnelerin önüne geçmiştir. Saidi Nursi'nin ifadesiyle "Kürtlerin sadakati ve samimiyeti ile Türklerin devletinin koruyucu ve disiplinli özellikleri birleştirildiğinde güçlü bir toplumsal yapı doğar. Bu birliktelikteki uyum sadece strateji değil birlikte yaşamın ve ümmetin bir gücüdür." Biz müderrisler ve seydalar olarak iç ve dış mihrakların provokatif çalışmalarına dikkat çekiyor "Kürtlerin Türklerden koparılma felaketleri ya da Türklerin Kürtlerden koparılma senaryoları" diyerek isimlendirilen kardeşliği bozmaya yönelik girişimlerin engellenmesinin akliselim, vicdaniselim ve kalbiselimi devreye alarak olabileceğini vurguluyoruz.

Unutulmamalı ki iki milletin kaderi birdir. Terörsüz Türkiye ve Kürt-Türk kardeşliğini yalnızca geçmişin bir gerçeği değil aynı zamanda geleceğin kurtuluş yolu olarak görmeliyiz. Ortak dinî ve kültürel değerler çerçevesinde birleşmiş bu

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 60

kardeşliğin, toplumsal barışın ve huzurun en önemli dayanağı olduğuna inancımız tamdır. Dolayısıyla günümüz Türkiye'sindeki birlik ve beraberliğin, kardeşliğin devamı "Terörsüz Türkiye" projesinin başarılı olması, bütün kesimlerin ellerini taşın altına koyması ve bu fırsattın dar bakışlarla heba edilmemesi gerekmektedir. Projenin başarılması için biz müderrisler ve seydalar her türlü katkıyı vermeye hazır olduğumuzu bildirmek istiyoruz.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte eğitim sisteminde yaşanan köklü değişimler medreselerin resmî statüsünü sonlandırır da bu kurumlar dinî ve ahlaki değerlerin, gelenek ve kültürün taşıyıcısı olarak varlıklarını sürdürmüştür. Terörsüz Türkiye projesinin başarılmasının etkin ayaklarından biri de bu kurumlara etkin bir statünün verilmesi olmalıdır. Tarih boyunca bölgenin manevi mimarları olan medrese âlimleri her dönemde fitne ve ayrılığa karşı ilim, irfan ve kardeşlik mesajlarıyla toplumu bir arada tutmuştur. Bugün de PKK'nın silah bırakma sürecine ve terörsüz Türkiye ve kardeşlik projesine gösterdikleri destek bu yapıcı geleneğin bir devamıdır. Bugün bu mirası anlamak bize farklılıklarımızla bir arada yaşama kültürünü hatırlatacaktır. Unutulmasın ki bu toprakların medreseleri yalnızca geçmişin değil geleceğin inşasında da ilim, irfan ve birlik mesajlarını taşımaya devam edecektir. Bu kurumların korunması ve yaşatılması sadece bölge halkı için değil tüm ülke için büyük bir sorumluluktur. Medreselerimizin korunması toplumsal barış ve kardeşliğimizin teminatı olacaktır.

Cenab-ı Allah hayırlara vesile kılsın, hepinizin sevabını kabul etsin inşallah.

Saygılar efendim, hürmetler.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Çok teşekkür ediyorum.

Böylece, bugünkü müzakereleri tamamladık.

Müsaade ederseniz, Komisyon adına, Komisyondaki arkadaşlarım adına da söyleyeceğim bazı şeyler var.

Değerli arkadaşlar, bugüne kadarki toplantılarda toplumun farklı kesimlerinin görüşlerini dinledik; iş dünyasını dinledik, şehit ailelerini dinledik, bu süreçte mağdur olan aileleri dinledik, işverenleri dinledik, işçi sendikalarını

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

dinledik, çok farklı kesimleri dinledik, dün öğretim üyelerini dinledik; dünyanın dört bir tarafındaki çatışma çözümlerinin nasıl halledildiğine ilişkin örnekleri gündemimize aldık ve görüşmelerimizi devam ettiriyoruz. Bugün de özellikle bu ikinci oturumda ağırlıklı olarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da faaliyet gösteren din adamlarının oluşturduğu kuruluşları buraya davet ettik. Sizlerin de hepinizin de söylediği gibi, Türkiye'deki Türk ve Kürt halkının en temel ortak değerlerinden biri Müslümanlıktır. Biz iki yönden kardeşiz; bir kere insan kardeşiyiz, Âdem ve Havva'nın çocukları olmak bakımından kardeşiz, hiçbir ayırımımız yoktur; ikincisi de Müslüman kardeşiyiz. Bu, hocalarımızın da ayetlerle, hadislerle bugün önümüze koyduğu bir gerçektir. Bu kardeşliği bozacak her türlü söz ve eylemi kategorik olarak reddettiğimizi ifade etmek istiyorum. Yeni bir süreç başlamıştır; evet, bu ülkede Türklerin, Kürtlerin arasına, bütün bu milletimizin arasına birtakım fitneler konulmaya çalışıldı. Eğer tarihi şöyle incelemeye kalkarsak, inanın ki önümüze çıkan bu tarihî fırsatı yakalamak şöyle dursun, tarihin gerisine gideriz. Her acının arkasında kim var, kimler var, nasıl var, niye var; o günün şartları içerisinde konuşmaya başlarsak değil toplantılar, değil oturumlar, yıllar yetmez. Dolayısıyla, en baştan bir prensibi söyledik; bu millet çok acı çekti, on binlerce insan öldü, binlerce insanımız şehit oldu; analar çok ağladı, artık analar ağlamasın, Türkiye ortak bir geleceği yeniden tarihten getirdiği... Yine, çok güzel örnekler verdiniz. Ahmed-i Hani ve Salâhaddin Eyyubî ile Yunus Emre'yi, Dede Korkut'u birbirinden ayıracak hiçbir şey yoktur. Ortak kültürümüz ve kimliğimiz içerisinde biz "Dün ne oldu?"yu, bunları tartışmayacağız "Yarın nasıl bir Türkiye'yi; güçlü, müreffeh, Türk'üyle, Kürt'üyle, Arap'ıyla hep beraber bir ve beraber olmuş, demokrasiyle, adaletle ve refahla güçlenmiş bir Türkiye'yi nasıl inşa edeceğiz?"i tabii ki konuşacağız.

Dolayısıyla, ben konuşmalarımızın... Bugünkü, bu toplantıdaki en temel hususlarından biri, evet, halkımızın yüzde 95'i Müslüman'dır, hepimiz biliyoruz ki... Çok güzel bir örnek olduğu için bir kere daha söylüyorum, özetini yapmış olan sözlerden biridir; Hazreti Ali Efendimiz'in atadığı Mısır Valisine söylediği nasihat fevkalade değerlidir: "Bil ki insanlar iki sınıftır, ya yaratılıştan eşindir ya dinde kardeşindir." Biz Türkler ve Kürtler arasındaki birliği, beraberliği, kardeşliği bu çerçevede görüyoruz, bu çerçevede görmek zorundayız ve inşallah, hep beraber çok güçlü bir geleceği kuracağız.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 18/09/2025

Sayfa: 62

Ben herkese çok teşekkür ediyorum.

Komisyonumuzun önümüzdeki toplantısını önümüzdeki hafta çarşamba günü saat on birde, bu konuda çalışan düşünce kuruluşlarını dinlemek üzere gerçekleştireceğiz.

İyi günler diliyorum.

Kapanma Saati: 14.30